

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Toiminnallisten menetelmien suuntautumisvaihtoehto

2017

Riitta Illman

ISÄT JA POJAT PUUSSA

– Isän ja pojan välisen suhteen tukeminen seikkailullisin menetelmin

Riitta Illman

ISÄT JA POJAT PUUSSA

– Isän ja pojan välisen suhteen tukeminen seikkailullisin menetelmin

Seikkailu ja toiminnallisuus ovat tämän päivän keskustelunaiheita. Erityisesti vuonna 2016 voimaan tulleen uuden opetussuunnitelman myötä toiminnallisuus on vahvasti esillä myös koulujen opetussuunnitelmissa ja mediassa. Seikkailullisia menetelmiä käytetään lisääntyvässä määrin kuntoutuksessa, erilaisten oppijoiden auttamisessa, erityislasten ja nuorten tukemisessa sekä osallisuutta ja toiminnallisuutta lisäävänä menetelmänä myös kouluissa tänä päivänä. Seikkailullisista toiminnoista on tehty eritasoisia tutkimuksia eri näkökulmista. Kuitenkaan tutkimusta siitä, miten seikkailulliset menetelmät vaikuttavat isän ja pojan suhteeseen, ei ole tiedossani. Myös isän merkitys nuoren elämässä puhututtaa ja aihe on ollut esillä useilla eri tahoilla.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö sai toteutettavakseen Isät ja pojat puussa – seikkailutoimintaa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille -hankkeen, joka toteutettiin vuosien 2015–2016 aikana. Tutkimusaineisto koostuu kahden isä ja poika -parin kertomista kokemuksista Isät ja pojat puussa -projektiin osallistumiseen liittyen, kun toiminnan päättymisestä oli kulunut noin 8 kuukautta. Tutkimuksessa etsitään vastausta kysymykseen ”Voidaanko isien ja poikien välistä suhdetta tukea seikkailullisin menetelmin”? Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla ja analyysi toteutettiin laadulliseen tutkimukseen soveltuvilla analyysimenetelmillä.

Työskentelen MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä kuntoutustyöntekijänä ja käytän paljon toiminnallisia ja seikkailullisia menetelmiä työssäni lasten, nuorten ja aikuisten ryhmien sekä perheiden kanssa. Kokemukseni mukaan seikkailullisilla toiminnoilla voidaan tuoda uutta näkökulmaa asioihin, kun poiketaan totutusta ympäristöstä erilaiseen toimintaan. Se mahdollistaa asioiden näkemisen toisin ja kokemisen uudella, yllättävälläkin, tavalla. Onnistumisen ja selviytymisen kokemukset ovat olleet monelle nuorelle merkityksellisiä. Tutkimusaihe oli mielenkiintoinen, sillä aiemmin saamieni kokemusten mukaan erityislasten ja -nuorten kanssa myönteiset muutokset ovat olleet merkityksellisiä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että seikkailupedagogisten menetelmien käyttö koetaan tärkeäksi toimintatavaksi erityisnuorten toiminnassa ja tukemisessa. Isien ja poikien on mahdollista oppia ja kokea uusia asioita yhdessä seikkaillen. Yhteisten kokemusten ja yhteisen ajan myötä, heidän suhteensa vahvistuu. Se näkyy pojan kasvamisena ja rohkaistumisena sekä lisääntyneenä yhteisenä tekemisenä ja suunnitelmina yhteisestä ajankäytöstä. Tutkimustuloksia hyödynnetään isien ja poikien yhteisen seikkailullisen toiminnan edelleen kehittämisessä.

ASIASANAT:

Sosiaalipedagogiikka, seikkailukasvatus, luonto, isä ja poika, kokemukset

Riitta Illman

FATHERS AND SONS IN THE TREES

– Supporting the relationship between father and son with adventurous methods

The adventure and functionality are discussion topics of today. Especially, since the new curriculum came into force in 2016, the functionality is also strongly present in schools and in the media. Adventurous methods are increasingly used in rehabilitation, helping different kinds of learners, support for special children and young people and methods to boost the participation and the functionality of the schools on this day. There are many studies of adventurous activities made varying levels of studies and different aspects of studies. However, research on how adventurous methods affect the father and son relationship is not known. Today, also the father's role in the life of the adolescent is the subject that has been on display on these days.

The Foundation for the Rehabilitation of Children and Young People The Mannerheim League for Child Welfare got to carry out Fathers and sons in the tree – Adventure activities for young boys with neuropsychiatric symptoms project, which was carried out during the years 2015-2016. The study material consists of two father and son pairs, telling the experience of Fathers and Sons on the tree -project that has come to an end 8 months ago. The study seeks to answer the question "Is it possible to support the relationship between fathers and sons with adventurous methods"? The data were collected by half by theme interviews and analysis conducted qualitative research by appropriate analytical methods.

I work at The Foundation for the Rehabilitation of Children and Young People The Mannerheim League for Child Welfare as a rehabilitation worker and I use a lot of functional and adventurous methods in my work with children, young and adult groups and families. My experience is that the adventurous activities can bring a new perspective on things, when departing from the usual environment to different activities. It gives an opportunity to see and experience things, even with a surprising, in a new way. The experience of success and survival of many young people have been relevant. The study topic was interesting, because in my experience, with special children and special young people the changes have been significant.

According to the results it can be established that the use of adventure pedagogy methods is considered an important behavior to the activities and support of special young people. It is possible to fathers and sons to learn and experience new things together with adventure activities. With shared experiences and common time, their relationship will strengthen. It appears the boy to grow up and to encourage himself, as well as increased joint activities and plans for the joint use of time.

KEYWORDS:

Social pedagogy, adventure education, father and son, nature, experiences

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	9
2.1 Raha-automaattiyhdistys RAY	9
2.2 Emma & Elias avustusohjelma	9
2.3 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö	10
2.4 Isät ja pojat puussa	10
3 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS	12
3.1 Sosiaalipedagoginen orientaatio	12
3.2 Seikkailupedagoginen orientaatio	13
3.3 Nuoruus, yksi suurimmista muutoskausista ihmisen elämässä	16
3.4 Neuropsykiatriset oirekokonaisuudet nuorilla	17
3.5 Isä pojan elämässä	18
3.6 Ratkaisukeskeisyys ja voimavarasuuntautunut työote	19
3.7 Valokuvien käyttö haastattelun tukena	20
3.8 Hermeneuttinen lähestymistapa	21
4 TUTKIMUKSEN KULKU	22
4.1 Opinnäytetyön ideointi ja suunnittelu	22
4.2 Opinnäytetyön metodiset ratkaisut	24
4.3 Laadullinen aineisto ja sen käsittelyvaiheet	26
5 ISIEN JA POIKIEN KOKEMUKSIA	28
5.1 Isä ja poika	28
5.1.1 Isän kanssa	28
5.1.2 Isä koki ylpeyttä pojastaan	29
5.1.3 Tekeminen yhdessä	30
5.1.4 Yhteisöllisyys	32
5.2 Luonto	33
5.2.1 Tilaa luoville ajatuksille	34
5.2.2 Luonnon kokeminen	34
5.2.3 Ruoan tekeminen maastossa	35

5.3 Seikkailu	37
5.3.1 Kiipeilytoiminta	37
5.3.2 Melontaretket	38
5.3.3 Yöpyminen maastossa	39
5.3.4 Kokemuksia, elämyksiä ja yllätyksiä	40
5.4 Vaikutus arkeen ja koko perheeseen	41
5.4.1 Ensimmäinen isä ja poika -pari	41
5.4.2 Toinen isä ja poika -pari	43
5.5 Yhteenvetoa	44
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	47
7 POHDINTAA	51
LÄHTEET	55

TAULUKOT

Taulukko 1. Opinnäytetyöni aikataulu.	223
---------------------------------------	-----

KÄYTETYT LYHENTEET

IPP	Isät ja pojat puussa – seikkailutoimintaa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille-projekti
I1	ensimmäisen haastattelun isä
I2	toisen haastattelun isä
Kela	Kansaneläkelaitos
MLL	Mannerheimin Lastensuojeluliitto
P1	ensimmäisen haastattelun poika
P2	toisen haastattelun poika
RAY	Raha-automaattiyhdistys

1 JOHDANTO

Nuorten hyvinvointi, työttömyys ja syrjäytyminen ovat viime aikoina nousseet esille keskusteluissa ja mediassa, ja ne ovat merkityksellisiä yhteiskunnallisestikin. Isän merkitys pojan elämässä sekä isän ja pojan välinen suhde on ilmiönä sen vuoksi mielenkiintoinen tutkimusaihe. Olen työskennellyt Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä kuntoutustyöntekijänä vuodesta 2001 alkaen ja olen käyttänyt seikkailullisia toimintoja kuntoutustyössä. Perhekuntoutuksen pitkäaikaisena kuntoutustyöntekijänä minulla on kokemusta siitä, miten aikuisen kiinnostunut suhtautuminen nuoren asioihin ja osallistuminen yhteiseen tekemiseen vaikuttavat nuoren kokemukseen lähellä olevasta, luotettavasta ja turvallisesta aikuisesta ja sitä kautta myönteiseen kehitykseen. Aikuisen merkitys tässä elämänvaiheessa on erittäin suuri, vaikka nuorten on sitä vaikeaa tarkoituksellisesti osoittaa.

Lasten ja nuorten tukeminen seikkailullisin menetelmin on mielenkiintoinen aihe, jonka vaikutuksista eri tahoilla toimijoiden kokemuksen tuoman tiedon kautta tiedetään paljonkin, mutta tutkimustietoa on saatavilla hajanaisesti eri näkökulmista. Viimeisen kymmenen vuoden aikana pitkän linjan nuorisotyöntekijä, seikkailuohjaaja Veli-Matti Virtanen (2011) on kirjoittanut kokemuksista seikkailun käytöstä perhekuntoutuksessa, Katarina Löfblom (2013) tutki väitöskirjassaan nuorten kokemien elämysten yleisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä ja Seppo J. A. Karppinen ja Timo Latomaa (2015) tutkivat tavoitteellista seikkailutoimintaa pedagogisena menetelmänä Suomessa. Outi Linnossuo on koonnut vuoden 1998 jälkeen julkaistuista seikkailukasvatuksen vaikuttavuuteen liittyvistä raporteista ja tutkimuksista yhteenvedon vuonna 2007. Maarit Marttila (2016) tutki elämys- ja seikkailupedagogiikkaa ja sen sovellusmahdollisuuksia opetuksessa opetussuunnitelman puitteissa sekä menetelmän soveltuvuutta erilaisille oppijoille. Seikkailulisten menetelmien käytön vaikutuksista isän ja pojan väliseen suhteeseen ei ole tietojeni mukaan tehty tutkimusta Suomessa eikä ulkomailla.

Työelämän yhteistyökumppanina tässä opinnäytetyössä on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, joka sai toteutettavakseen Isät ja pojat puussa – seikkailutoimintaa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille -projektin vuosina 2015–2016. Tutkimukseen osallistui kaksi isä ja poika -paria, jotka olivat osallistuneet projektiin alusta loppuun asti suunnitellusti. Viimeisen intervention ja haastattelun välinen aika oli noin 8 kuukautta. Tavoitteena on isien ja poikien kertomusten pohjalta

saada tietoa siitä, millaisia kokemuksia isille ja pojille muodostui osallistuessaan seikkailullisiin toimintoihin ja miten kokemukset näkyvät tai vaikuttavat heidän arjessaan myöhemmin. Tutkimukseni tavoitteena on löytää vastaus kysymykseen ”Voiko isän ja pojan välistä suhdetta tukea seikkailullisin menetelmin”?

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää seikkailullisten toimintojen kehittämiseen nuorten kanssa työskentelyssä. Myös Isät ja pojat puussa -projekti sai lisävuoden toiminnalleen ja tutkimuksen tuloksia hyödynnetään sen toiminnan kehittämiseen mahdollisesti pysyväksi toiminnaksi tulevaisuudessa. Tarvetta isien ja poikien kanssa yhdessä tehtävään työhön näyttää olevan tulevaisuudessakin.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyö toteutetaan Raha-automaattiyhdistyksen (RAY:n) Isät ja pojat puussa -projektissa. Projekti on RAY:n Emma & Elias avustusohjelman rahoittama hanke, jota Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö haki toteutettavaksi. Hanke myönnettiin ja se toteutettiin vuosien 2015–2016 aikana. Työskenteleen Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä kuntoutustyöntekijänä.

2.1 Raha-automaattiyhdistys RAY

Raha-automaattiyhdistys (RAY) on vuonna 1938 perustettu yhdistys, joka tarjoaa rahapelejä täysi-ikäisille pelaajille erilaisissa pelipaikoissa ympäri Suomea. Lisäksi pelejä voi pelata internetissä ja Suomen ainoalla kasinolla Casino Helsingissä. Pelituloista saatu voitto käytetään terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen Suomessa. (RAY 2016a.)

Avustuksia voivat hakea erilaiset sosiaali- ja terveysalan järjestöt ja noin 800 järjestöä saa joka vuosi RAY:n avustusta. Järjestöjen lisäksi pelitoiminnan voitosta kanavoidaan vuosittain noin sata miljoonaa euroa Valtiokonttorin kautta sotaveteraanien hoitoon ja kuntoutukseen. Järjestöjen toiminnan kautta avustuksista hyötyvät monin eri tavoin lähes kaikki suomalaiset. Avustuslaki, RAY:n laatimat avustuslinjaukset ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tehty tulossopimus ohjaavat avustusten käsittelyä ja jakoa. Monet sairaus- ja potilasjärjestöt, mielenterveysyhdistykset sekä lastensuojelu- ja vammaisjärjestöt saavat tukea toimintaansa RAY:n kautta. (RAY 2016a.)

2.2 Emma & Elias avustusohjelma

Raha-automaattiyhdistys rahoittaa Lastensuojelun Keskusliiton koordinoimaa Emma & Elias avustusohjelmaa vuosille 2012–2017. Emma & Elias avustusohjelmassa on koottu yhteen järjestöjen erilaisia projekteja. Näiden projektien tavoitteena on edistää lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia, pyrkiä parantamaan yläkouluikäisten ja sitä nuorempien lasten kasvuolosuhteita sekä vahvistaa aikuisten yhteistä vastuuta ja tukea vanhemmuutta. Yksi tärkeä tavoite on lasten osallisuuden lisääminen. (Lastensuojelun Keskusliitto 2016; RAY 2016b.)

Emma & Elias avustusohjelman avulla pyritään edistämään myös oman yhteiskuntamme lapsimyönteisyyttä ja lasten ja lapsiperheiden elämäntilanteiden huomioimista. Toiminnassa korostetaan sitä, että jokainen voi tehdä jotakin lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Lastensuojelun Keskusliitto 2016; RAY 2016b.) ”Lisäksi on tärkeää muuttaa sellaisia ajattelumalleja (kuten välinpitämättömyys, vähättely ja kuritusväkivalta), jotka rajoittavat lasten hyvinvointia” (Lastensuojelun Keskusliitto 2016).

2.3 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö haki Emma & Elias avustusohjelmalta Isät ja pojat puussa -seikkailutoimintaa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille -hanketta ja sai sen toteutettavakseen vuosien 2015–2016 aikana. MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö tuottaa kuntoutuspalveluja lapsiperheille, kun lapsella on neuropsykiatrinen oirekokonaisuus (ADHD, Aspergerin tai Touretten oireyhtymä), jokin autismikirjon oirekokonaisuus, tunne-elämän ja/tai käyttäytymisen vaikeuksia, neurologisen ja/tai psyykkisen kehityksen erityisvaikeuksia, aivovamman jälkitila tai muu perheen erityisen tuen tarve, kuten lastensuojelullinen huoli (MLL 2016a).

Kuntoutussäätiön toiminnassa korostetaan perheen ja erityisesti lapsen näkökulmaa sekä myönteistä ja tulevaisuuteen suuntautunutta ajattelua. Kuntoutus on kokonaisvaltaista, jossa tehdään yhteistyötä perheen sekä muiden viranomaisverkostojen kanssa. Kuntoutusmuotoja ovat yksilö- tai ryhmämuotoinen kuntoutus, joka voidaan toteuttaa laitos- tai avomuotoisena. Yhteistyötä tehdään Kelan, kuntien, vakuutusyhtiöiden ja järjestöjen kanssa ja kuntoutus on asiakkaalle ilmaista. (MLL 2016a.)

2.4 Isät ja pojat puussa

MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiölle myönnettiin toteutettavaksi Isät ja pojat puussa – seikkailutoimintaa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille -projekti vuosien 2015–2016 aikana. Hanke on suunnattu 12–16-vuotiaille pojille ja heidän isilleen tai muuten läheiselle miespuoliselle aikuiselle Turun ja Salon seudulla. Käytän tästä eteenpäin tässä työssäni lyhennettä IPP-projekti. IPP-projektin tarkoituksena on lisätä yhdessä tekemistä sekä tarjota mahdollisuus muiden, vastaavanlaisten nuorten tapamiseen ja heihin tutustumiseen seikkailullisessa toiminnassa. Kokonaisuuteen kuuluu kolme seikkailullista viikonloppuleiriä maastossa, jotka mahdollistavat yhdessäoloa ja

yhteisiä kokemuksia erilaisten seikkailullisten harjoitteiden ja yhteisten tekemisten avulla. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluu harrastusmahdollisuuksien kartoittaminen nuoren kotipaikkakunnalla tai lähiseudulla ja kahden harrasteen kokeilu. Harrastekokeilun tavoitteena on itseä kiinnostavan harrastuksen kokeilu, sillä usein neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten on vaikeaa ohjautua kodin ulkopuolisiin harrastuksiin ilman läheisen henkilön tukea. (IPP 2016b; IPP projektisuunnitelma.)

IPP-projekti toteutettiin yhteistyössä Turun seudun autismi ja ADHD-yhdistyksen (AISTI ry), Salon seudun ADHD-yhdistyksen sekä KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry:n kanssa (MLL 2016b). IPP-projekti myönnettiin vuosille 2015–2016 (IPP projektisuunnitelma) ja joulukuussa 2016 myönnettiin vuoden jatkoaika.

3 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalipedagogiikasta, seikkailukasvatuksesta, seikkailullisuudesta kuntoutusmenetelmänä, nuoruuden määrittelemisestä, neuropsykiatrisen oireilun määrittelystä, isän asemasta ja merkityksestä pojan elämässä, ratkaisukeskeisyydestä ja voimavarasuuntautuneesta työskentelyorientaatiosta, valokuvien käytön merkityksestä haastattelun tukena sekä hermeneuttisesta lähestymistavasta.

3.1 Sosiaalipedagoginen orientaatio

Sosiaalipedagogiikka voidaan määritellä monin eri tavoin, sillä se pyrkii vastaamaan ajan saatossa tapahtuviin muutoksiin. Sosiaalipedagoginen orientaatio on liitettävissä ihmisten kanssa tehtävään työhön, jossa sosiaaliset ongelmat ja niihin liittyvät moninaiset tilanteet ovat keskeisiä ja joita pyritään ennaltaehkäisemään erilaisin pedagogisin menetelmin. Pyrkimys parempaan elämään on keskeistä. Sosiaalipedagogiseen työotteeseen ja menetelmiin vaikuttavat muun muassa kohderyhmät ja vallitsevat yhteiskunnalliset muutokset. Moninaisuus ja muuntuvuus kuvaavat työskentelyä, sillä sosiaaliset ongelmat koostuvat lukemattomista eri tekijöistä. Keskeistä kuitenkin on yksilön ja yhteiskunnan välinen suhde ja yhteiskuntaan integroituminen. (Kurki ym. 2006, 9.) Ihmisen sosiaalisen pahoinvoinnin vähentäminen ja poistaminen ovat myös olennaisia asioita. Sosiaalipedagogiikkaa sanotaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin opiksi, mutta nykyään sen katsotaan liittyvän ihmisen koko elämänsäkaareen. (Kurki 2006, 115–116; Kurki ym. 2006, 9–10.)

Sosiaalipedagoginen orientaatio on sovellettavissa työhön, jossa kohdataan sosiaalisten ongelmien ja niihin liittyvien elämänsäkaareiden kanssa kamppailevia ihmisiä tai jossa sosiaalista syrjäytymistä voidaan pedagogisilla menetelmillä ehkäistä. Sosiaalipedagogiikan yleisenä tehtävänä nähdään sosiaalinen kasvatusta, jolla autetaan ihmistä kasvamaan yhteiskunnan jäseneksi ja yhteiselämään toisten ihmisten kanssa. Erityistehtävänä pidetään syrjäytyneitten ja heikompiosaisten ihmisten kasvatuksellista tukemista heidän arjessaan, jotta he pystyisivät pienin askelin kehittämään niin omaa kuin yhteisönsä elämää inhimillisemmäksi ja paremmaksi. (Kurki & Nivala 2006, 12; Hämäläinen & Kurki 1997, 20.)

Kurki (2006, 155–157) puhuu sosiokulttuurisesta innostamisesta, jonka tavoitteena on ihmisten yhteen liittämisen, yhteisöllisen dialogin sekä tekemällä ja kokemalla oppimisen edistäminen. Sosiokulttuurisen innostamisen tärkeimpinä muotoina Kurki pitää kasvatuksellisten, kulttuurillisten ja taiteellisten muotojen lisäksi sosiaalista ja vapaa-ajan virkistysellistä toimintaa, kuten seikkailullista ja luontoon liittyvää toimintaa. Sosiaalinen innostaminen liittyy läheisesti myös sosiaalipedagogiikkaan. (Kurki 2008, 46.)

Kivelän ja Lempisen (2009, 12) mukaan sosiaalipedagogisessa lähestymistavassa huomioidaan erityisesti subjektiivinen näkökulma, jossa keskeistä ovat omat tuntemukset, kokemukset ja arvostukset. Näihin perustuu tietoisuus siitä, millainen oma hyvinvoinnin taso on. Kivelä ja Lempinen määrittelevät elämänhallintaa sen kautta, miten ihminen kokee olevansa oman elämänsä ja valintojensa subjekti.

Keskityn tässä opinnäytetyössäni näkökulmaan, jossa keskeistä on yhteisöllisyys, yhteisöllinen yhteiselämä, yhdessä tekeminen ja kokeminen sekä ihmisten vuorovaikutus. Sosiaalipedagoginen toiminta mahdollistaa monipuolisesti ihmisten yhteenkuuluvuutta, yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä, jossa luonto on isossa osassa. Kun kohderyhmänä IPP-projektissa olivat isät ja pojat ja toiminta tapahtui luonnossa seikkaillen, kokonaisuus sijoittuu hyvin sosiaalipedagogiseen lähestymistapaan.

3.2 Seikkailupedagoginen orientaatio

Seikkailua on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti. Nimityksiä on käytössä lähes yhtä paljon kuin on käyttäjiäkin liittyen siihen, millä sektorilla toimitaan (koulu, nuorisotyö, sosiaalityö, kuntoutustyö, koulutus- ja järjestösektorit). Karppisen & Latomaan (2015, 44–45) mukaan Suomessa käytettävää elämys- ja seikkailupedagogiikkaa voidaan kuvata kolmella perinteellä. Nämä ovat saksalainen elämyspedagogiikka (Erlebnispädagogik), angloamerikkalainen seikkailukasvatus (Outdoor Education, Outdoor Adventure Education) ja suomalainen eräperinne (eräelämä, eräntyö). Suomalaiseen elämys- ja seikkailupedagogiikkaan sisältyvät vahvasti myös kädentaidot ja taide.

Virtasen (2011, 14) mukaan seikkailukasvatuksen kehittäjänä ja tärkeimpänä vaikuttajana pidetään saksalaista Kurt Hahnia. Hahn suunnitteli ja oli mukana perustamassa Saksaan Salemin koulua, jossa ajattelun ja toiminnan maailmat kohtaisivat. Salemin koulun seinän huoneentauluun kirjattiin kasvatustavat, jotka edelleen vaikuttavat seikkailukasvatuksen ajattelussa. Kasvatustavat ovat

1. Anna lapselle mahdollisuus itsensä löytämiseen
2. Anna lapsen kohdata voittoja ja tappioita
3. Anna mahdollisuus yhteisön etujen asettamiseen ennen yksilön etuja
4. Anna mahdollisuus hiljaisuuteen ja mietiskelyyn
5. Harjoita mielikuvitusta
6. Anna peleille ja leikeille oma paikka – mutta ei yksinvaltaa
7. Vapauta etuoikeutetut lapset heitä heikentävästä ylemmyyden tunteesta, toisin sanoen varaa tilaa yhteiskasvatukselle niiden kanssa, joiden oli taisteltava löytääkseen oma paikkansa yhteiskunnassa.

(Virtanen 2011, 14–15; Telemäki 1998, 13–14.)

Karppinen & Latomaa (2015) tutkivat suomalaista seikkailupedagogiikkaa, jossa he määrittelivät tavoitteellisen seikkailutoiminnan erityisesti lasten ja nuorten kehityksen hyväksi käytettävänä toiminnallisina, elämyksellisinä ja seikkailullisina menetelminä. Myös ennaltaehkäisevä, kuntouttava ja pedagoginen näkökulma olivat keskeisiä asioita, joilla tuettiin yksilön kasvua ja hyvinvointia. (emt., 24.)

Karppisen ja Latomaan (2015, 46) mukaan seikkailussa tapahtumat ovat ainutkertaisia ja osallistujan pitää muuttaa omia käsityksiään sekä itsestä, muista ihmisistä, ympäristöstä että todellisuudesta. Samaa asiaa käsittelee myös Virtanen (2011, 15) kuvaillessaan ihmiselle annettavaa mahdollisuutta muuttaa omia käsityksiään ja vuorovaikutustapojaan ympäristön kanssa. Jännittävien tapahtumien sarja tai toimintaympäristö vaikuttavat siihen, kokeeko osallistuja voimakkaita kokemuksia tai elämyksiä. Määrittelijästä riippuu, puhutaanko seikkailullisesta elämyspedagogiikasta vai elämyksellisestä seikkailupedagogiikasta. Olennaisin ero lienee se, että seikkailullisissa toiminnoissa kaikkea ei voida, eikä tarvitse suunnitella etukäteen, vaan oleellisena osana pidetään yllätyksellisyyttä, odottamattomia tilanteita ja aitoutta. (Karppinen & Latomaa 2015, 46–47.)

Toiminta voi olla yhtä hyvin ulkona tapahtuvaa Outdoor-toimintaa kuin sisätiloissa tapahtuvaa Indoor-toimintaaakin, kunhan toimintaan saadaan sisällytettyä yllättäviä, elämyksellisiä, epätavallisia tai jännittäviä kokemuksia (Karppinen & Latomaa 2015, 44–45). Elämys- ja seikkailupedagogiikan painopiste on elämyksissä, kokemuksissa ja toiminnallisuudessa. Taustalla on amerikkalaisen John Deweyn kokemuksellisen oppimi-

sen teoria, ”learning by doing” -ajattelu. Deweyn (1951, 111–112) mukaan oppimista-
pahtumassa oppijan omat, henkilökohtaiset kokemukset ja oma aktiivisuus ovat tär-
keitä. Oppiminen tapahtuu aina sosiaalisessa tilanteessa eli se on yhteisöllinen tapah-
tuma. Dewey korosti myös ympäristön merkitystä, sillä oppija oppii myös välillisesti ym-
päristönsä kautta. Olennaista on, miten ihminen pystyy hyödyntämään kokemuksensa
tuomia mahdollisuuksia voimavaroinaan (Hytönen 2007, 30–32; Paalasmaa 2016, 60;
Malmivirta 2011, 54.)

Virtasen (2011) mukaan seikkailullisin menetelmin voidaan auttaa sellaisia ihmisiä,
joille keskustelu tai yhteisen kielen löytäminen on vaikeaa. Toiminnan kautta voidaan
saada sisäisiä lukkoja aukeamaan ja sen jälkeen muutokset ovat mahdollista. Seikkai-
lutoiminnalla voidaan nähdä monia vaikutuskanavia. Toiminnallisuus antaa mahdolli-
suuden harjoitella sosiaalisia ja arjen taitoja erilaisessa ympäristössä kuin tavallisesti.
Seikkailua käytetään myös kasvatus- ja oppimismenetelmänä. Myös liikkuminen liittyy
vahvasti seikkailutoimintaan, vaikka sitä ei usein niin mielletäkään. Oleellisena asiana
seikkailuun liittyy iloisuus. Luonnon terapeutin vaikutuksen ja seikkailun avulla on
voitu saavuttaa myönteisiä kokemuksia, joiden on todettu lisäävän muun muassa itse-
tuntemusta. (Virtanen 2011, 35, 46.)

Löfblom (2013) tutki nuorten kokemien elämysten yleisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä
monipuolisesti ja erittäin laajasti nuorten kirjoitusten ja haastattelujen avulla. Pääkohde-
ryhmänä oli Turun kaupungin lukioissa opiskelevia ensimmäisen luokan oppilaita. Näi-
den lisäksi hän tutki myös sellaisia nuoria, joita ensisijaisesti voi olettaa tavoittavansa
muualta kuin lukiosta. Nämä nuoret valikoituivat tutkimukseen koulunkäynnin vaihtelee-
vuuden ja katkonaisuuden vuoksi, kuten luokalle jäämiset, koulun vaihtumiset tai muut
ongelmat joko oppimisessa tai kouluelämään sopeutumisessa. (Löfblom 2013, 10–12.)
Löfblom selvitti, mikä tekee jostakin asiasta nuorelle elämyksen, eroavatko tyttöjen ja
poikien kokemisen ja kuvaamisen tavat toisistaan, miten erilaiset nautintoaineet ja ne-
gatiivinen toiminta liittyvät nuorten tarinoihin ja vaikuttavatko ne identiteetin muodosta-
miseen. Johtopäätöksissä Löfblom tulee siihen lopputulokseen, että elämys on nuorten
mielestä asennekysymys. Toinen kokee elämyksen jo pienistä positiivisista tai negatii-
visista kokemuksista, kun toinen tarvitsee kokemiseensa enemmän merkityksellisyyttä.
Nuorten kokemukset elämyksistä olivat hyvin yksilöllisiä, erilaisia ja vaikeita määritellä.
(emt., 216.)

IPP-projektin lähestymistapa on seikkailullinen ja kaikki mahdollinen toiminta toteutet-
tiin ulkona luonnossa. Kesäkaudella kaikkien niiden toimintaviikonloppujen yöpyminen

toteutettiin teltoissa luonnon helmassa, joihin se oli suunniteltu. Vain paukkupakkaset estivät ulkona toimimisen (Veli-Matti Virtanen 2016).

3.3 Nuoruus, yksi suurimmista muutoskausista ihmisen elämässä

Aalbergin ja Siimeksen (2007, 68) mukaan nuoruuteen kuuluu kolme vaihetta; 12–14-vuotiaana varhaisnuoruus, 15–17-vuotiaana varsinainen nuoruus ja 18–22-vuotiaana jälkinuoruus. Nuoruus on yksi suurimmista muutoskausista ihmisen elämässä. Monien muutosvaiheiden kautta lapsesta kehittyy puberteetin eli varhaisnuoruuden ja jälkinuoruuden kautta aikuinen. Muutoksia tapahtuu sekä ulkoisesti muodonmuutoksena että sisäisesti ajatusmaailmassa. Kehon muutokset aiheuttavat ristiriitaisuutta, levottomuutta ja kiihtymystä ja tunnekuohut ovat tavallisia. Kasvuvaihe sisältää monenlaisia kehitystehtäviä, jotka ovat välttämättömiä aikuiseksi kehittymisen vaiheita. (Aalberg & Siimes 2007, 68–69.)

Erityisesti nuoruuteen liittyvä kehitysvaihe on kodista ja vanhemmista irtautuminen ja liittyminen enemmän saman ikäisiin muihin nuoriin. Myös kehoon liittyvät muutokset ja seksuaalisen identiteetin löytäminen kuuluvat nuoruuteen. Tämä on myös muutosten aiheuttamaa hämmennyksen ja epävarmuuden ikäkautta, jolloin on halu päästää irti lapsuuden tutusta ja turvallisesta olotilasta ja totuteltava uuteen, mutta tuntemattomaan maailmaan. Hämmennystä tuovat myös omien tunteiden ja oman olotilan nopeat muutokset. Tähän kasvutapahtumaan liittyvät sekä progressio eli edistyminen yhtä hyvin kuin regressiokin eli taantuminen. (Aalberg & Siimes 2007, 15, 68–69; Mellenius & Nuotio 2013; Myllärniemi 2010, 118, 120; Sinkkonen 2010, 16–18.)

Murrosiässä nuori rimpuilee lapsuuden riippuvuuden ja nuoruusiän itsenäisyyden välillä, kun hän toisena päivänä kokee olevansa itsenäinen ja riippumaton nuori ja toisena päivänä kaipaa huomiota ja huolenpitoa vanhemmiltaan. Kaiken tämän aikuiseksi kasvamisen epävarmuuden myllerryksessä, aikuisen on oltava läsnä ja käytettävissä ja vahvistettava nuoren uskoa, että vaikka välillä mielessä myllertää, se on ohimenevä vaihe. (Sinkkonen 2010, 54–55.) Nuorten nopeiden ja voimakkaiden mielialavaihteluiden ajatellaan johtuvan hormoneista, mutta todellisuudessa se on vähäisempää kuin yleisesti ajatellaan. Impulsiivisuuteen ja ailahtelevuuteen vaikuttaa kuitenkin keskushermoston keskeneräisyys, josta intohimo ja voimakkaat yllykkeet kumpuavat. Kuitenkaan

keskushermosto ei ole vielä kykenevä säätelemään näitä ylläkkeitä. Tämän vuoksi aikuisten velvollisuus on suojella nuoria heidän omilta impulsseiltaan, sillä heillä ei ole vielä kehittynyt omien tekojensa seurausten harkintakykyä. (Sinkkonen 2010, 41, 44.)

Yksi merkittävä kehitystehtävä liittyy persoonallisuuden rakentumiseen ja sen järjestäytymiseen uudelleen. Nuoressa tapahtuvat muutokset liittyvät ominaisuuksiin, taitoihin ja kykyihin, jotka hänessä näkyvät myös aikuisena. Hänestä kehittyy omaan elämäänsä liittyvien ratkaisujen tekijä ja toimija. Identiteetin muodostuminen liittyy siihen, miten ihminen näkee itsensä suhteessa muihin ja samalla näiden kokemusten myötä nuorelle rakentuu itsetunto ja minäkuva. Näihin kehitysvaiheisiin tarvitaan vuorovaikutusta ja kontakteja ikätovereihin. Myös turvalliset ja kannustavat aikuiset ovat edelleen tärkeässä asemassa nuoren elämässä, sillä aikuisten kautta nuorelle on mahdollista muodostua realistinen kuva itsestään, omista kyvyistään ja mahdollisuuksistaan. (Aalberg & Siimes 2007, 72; Sinkkonen 2010, 44; Väestöliitto 2016.) Joillekin nuorille tämä kehitysvaihe saattaa olla elämänvaihe, jossa nuori ensimmäistä kertaa pysähtyy miettimään, mitä taitoja hän tarvitsee, jotta mahdollisimman itsenäinen elämä olisi aikuisena mahdollinen (Mellenius & Nuotio, 2013).

IPP-projektin kohderyhmänä ovat 12–16-vuotiaat nuoret. Nuoret tarvitsevat paljon turvallisen ja luotettavan aikuisen tukea, vaikka pyrkivätkin irtautumaan kodista ja itsenäistymään. Näitä aikuistumisen haasteita on hyvä kohdata tutun aikuisen, kuten isän tukemana.

3.4 Neuropsykiatriset oirekokonaisuudet nuorilla

Neuropsykiatriseksi oirekokonaisuudeksi kutsutaan tilaa, jossa käyttäytyminen, oppiminen tai muuten jokapäiväinen arjessa toimiminen on haasteellista keskushermoston toiminnallisen, tavallisesti kehityksellisen erilaisuuden, johdosta. Neuropsykiatrinen oirekokonaisuus, ei-toivottuine käyttäytymisineen, aiheuttaa haasteita perheenjäsenten väliseen vuorovaikutukseen sekä nuoren kaverisuhteisiin. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa vaikeudet kaverisuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä, levoton ja epäsopeva käyttäytyminen, muiden huomioon ottamisen vaikeus tai toisten tunneilmaisun tunnistamisen vaikeus. (Virta & Salakari 2012, 27, 30, 56; Duodecim 2016; IPP projektisuunnitelma.)

Monet neuropsykiatrisesti oireilevat nuoret perheineen tarvitsevat oikea-aikaista ja kokonaisvaltaista tukea monissa kehitysvaiheissa. Monelle sopii ryhmämuotoinen kuntoutus, jolloin sosiaalisten taitojen harjoittelu on tärkeä osa sitä. (ADHD-liitto 2016.) Aikuisuudessaan nuoren odotetaan ottavan yhä enemmän vastuuta omasta elämästään. Nämä vaatimukset saattavat tuntua nuoresta liian haastavilta ja asioihin puuttuminen saattaa tuntua hänen elämäänsä tunkeutumiselta. Aikuisilta nuoren ympärillä vaaditaan sensitiivisyyttä ja ymmärrystä. (Mellenius & Nuotio, 2013.)

IPP-projektin kohderyhmän nuorilla on lievää neuropsykiatrista oireilua ja he tarvitsevat tukea selviytymiseen arjen haasteista. Toiminta, jossa ei tarvitse istua paikallaan, sopii näille nuorille erityisen hyvin tukimuodoksi keskustelun sijaan, sillä keskittyminen paikallaan ollen on usein haasteellista. Toiminnan ohessa puhuminenkin sujuu usein helpommin.

3.5 Isä pojan elämässä

Sinkkonen (2004, 1870) tuo artikkelissaan esiin Bowlbyn vuonna 1979 kuvaamaa kiintymyssuhdeteoriaa. Siinä vauva luo lähimpiin hoitajiinsa varhaisvaiheissaan turvallisen kiintymyssuhteen, joka kehittyy vuorovaikutuksessa ja jolla tiedetään olevan vaikutusta myös myöhempään elämään. Jo yksikin hyvä ja turvallinen ihmissuhde saattaa olla riittävä, jonka turvallisuutta ja luottamusta luovassa suhteessa lapsi voi kasvaa ja kehittyä vahvaksi, turvalliseksi ja luottavaiseksi aikuiseksi. (Sinkkonen 2014.) Kolmivuotiailla lapsilla hyvä varhainen isäsuhde näyttäytyy parempana kykynä estää ei-toivottua käyttäytymistä (Sinkkonen 2005, 93).

Isä vaikuttaa eniten äidin kautta, äitiä tukemalla, pojan elämään, kun poika on vielä vauva. Isän tehtävä kuitenkin on vetää poika pois äidin turvallisesta passiivisuudesta ja houkutella poikaa erillisyyteen kehitysvaiheiden mukaisesti. Pojan ja isän samankaltaisuus houkuttelee ja vahvistaa samaistumista isään. Poika ihailee isäänsä ja kokee tämän vahvaksi ja paremmaksi kuin muiden isät. Yhteiset kokemukset vahvistavat pojan myönteistä käsitystä itsestään ja luottamusta siihen, että isä suojelee ja arvostaa häntä. Kun myönteinen vuorovaikutus on riittävää, pojalle syntyy perustunne ja luottamus, jonka pohjalle rakentuu myöhempi miehisuus. (Aalberg & Siimes 2007, 115–116; Sinkkonen 1998, 115, 117, 120, 127.)

Murrosiässä isän rooli muuttuu. Poika alkaa nähdä isän eri puolia ja rakentaa omaa miehistä identiteettiään. Poika haluaa olla isän kanssa, mutta samalla pelottaa, tuleeko hän alistetuksi isän taholta. Tämä luo ristiriitaisuutta pojan ja isän väliseen suhteeseen. Irtiotto isästä kuuluu kuitenkin itsenäistymiseen ja vähitellen poika alkaa nähdä itsensä omana itsenään ja kokonaan irrallaan isästään. Hän näkee myös isän sekä vahvat että heikot puolet ja alkaa sisäistää arvostamiaan puolia ja muodostaa niistä itselleen tavoitteita, millaiseksi aikuiseksi hän haluaa kasvaa. Isän asenne poikaa kohtaan vaikuttaa huomattavasti heidän väliseen suhteeseen. Kun isän ja pojan suhde on vastavuoroisen, kiintymystä ja kunnioitusta osoittava ja kannustusta tuottava, pojan on hyvä miehistyä ja kasvaa aikuiseksi. (Aalberg & Siimes 2007, 118–120.) Toisaalta, vaikka nuori kapinoi isää vastaan, hän sisimmässään kokee onnellisuutta siitä, että isä välittää ja rakastaa häntä (Sinkkonen 1998, 165).

IPP-projekti kohdistettiin pojille ja isille tai muulle läheiselle miespuoliselle aikuiselle pojan elämässä. Seikkailullisella toiminnalla haluttiin tukea juuri isän ja pojan suhdetta, kun he ovat toiminnassa mukana kahdestaan, ilman muuta perhettä.

3.6 Ratkaisukeskeisyys ja voimavarasuuntautunut työote

Ratkaisukeskeisyys on myönteinen ajattelu- ja työtapo, miten kohdata erilaisia inhimillisen elämän haasteita ja pulmatilanteita. Tilanteisiin voidaan kehittää luovia ratkaisuja, joissa korostetaan toiveikkuutta, voimavaroja, edistystä ja yhteistyötä. Tämä työtapo lisääntyy erityisesti ihmissuhdealoilla, jossa asiakkaita pyritään kohtaamaan kunnioitavasti ja hyödyntämään ratkaisuissa heidän omia voimavarojaan. (Ratkes ry 2016.)

Ratkaisukeskeinen työote pyrkii tuomaan esiin asiakkaan kykyjä, taitoja ja osaamista pulman ratkaisemisessa tai tavoitteiden saavuttamisessa. Menneisyys ei ole rasite, vaan se nähdään ennemminkin voimavarana. Keskitytään pohtimaan erityisesti niitä hetkiä, jolloin vaikeudet ovat paremmin hallinnassa tai jokin tavoite edistyy tai toteutuu. Huomiota kiinnitetään siihen myönteiseen muutokseen, joka vie tavoitetta kohti ja pienikin edistys huomataan. (Ahola & Furman 2015, 6–7.)

Tärkeänä voimavarana nähdään asiakkaan verkostot ja läheiset, ja monenlaisia ongelmia tai pienempiä pulmia pyritään ratkomaan yhteistyössä heidän kanssaan. Aito myönteinen palaute on tärkeä osa työtä sekä kiitosten jakaminen edistyksestä eri osapuolille. Keskeiset ratkaisukeskeisyyteen liitettävät ajatukset ovat: Älä korjaa sitä, mikä

toimii, vaan tee sitä lisää ja jos jokin ei toimi, kokeile jotain muuta. (Berg 1991, 9–11; Katajainen ym. 2003, 14–15; Ratkes ry 2016; de Shazer ym. 2007, 1–5; THL 2016.)

Ratkaisukeskeisyys ja voimavarakeskeisyys ovat keskeisiä työskentely- ja ajattelumalleja MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön asiakastyössä, jossa tavoitteena on yhdessä miettiä ja harjoitella toimivia tapoja, jolla perheen arki helpottuisi erityisyydestä huolimatta. Sama ajattelu- ja työskentelymalli kuuluu IPP-projektityöhön.

3.7 Valokuvien käyttö haastattelun tukena

Kuten Miina Savolainen (2016) kertoo, valokuva on voimakas väline, jonka avulla voidaan muistaa asioita ja tunteita, joita kuvan tilanteeseen liittyy. Kuva muistuttaa yhdessä koetuista hetkistä ja siihen on saattanut tallentua kuvatuille merkityksellisiä asioita. Valokuvaa katsoessa voi pysähtyä ja tarkastella yksityiskohtia. Ilmeistä ja eleistä saattaa löytää merkityksiä, jotka yhdistyvät katsojan kokemusmaailmaan ja omaan historiaan. Välillisesti valokuvan katsominen on aina jonkinasteista oman elämän tulkin-
taa, jossa kuvan informaatio yhdistyy katsojan tapaan hahmottaa todellisuutta. (Savolainen 2016.) Barthesin (1985, 42–45) mukaan valokuvan katsomiseen liittyy kahdenlaista kiinnostusta: studium ja punctum. Studium kuvaa Barthesin mukaan yleistä kiinnostusta vailla erityistä akuuttisuutta. Punctum taas pysäyttää ja jopa pakottaa katsomaan kuvaa intensiivisemmin. Barthes kuvailee myös, että punctum on valokuvan se sattuma, joka pistää katsojaa.

Kuva viestittää jotain, mutta se ei tarvitse määritellyksi tullakseen sanoja. Vuorovaikutus kuvan kanssa on nonverbaalia luonteeltaan ja sen kautta voi saada informaatiota itsestään, kun saa katsoa itseään ulkoapäin. Valokuvan kautta on mahdollista kokea jotain sellaista, jossa aistit herkistyvät sekä tunteet ja muistot tulevat pintaan. Kuva saattaa toimia ajatusten, tunteiden ja muistojen herättäjänä sekä välittää kehollisia aistimuksia. Sanaton vuorovaikutus on usein kehollista ja saattaa ilmetä myös toiminnallisesti, kuten valokuvaaminen sinänsä, valokuvien työstäminen tai kuvankäsittely. (Halkola ym. 2009, 13, 41.)

IPP-projektia todennetaan paljon valokuvaamalla toimintaa ja tapahtumia. Käytin haastattelutilanteissa isien ja poikien toimintaviikonlopuista otettuja valokuvia muistin tu-

kena, jotta heidän olisi ehkä helpompaa palauttaa mieliin tilanteita ja tapahtumia. Valokuvat oli ottanut IPP-projektivastaava Satu Kananen. Isät ja pojat saivat haastatteluissa käyttämäni valokuvat itselleen muistoksi ja kiitokseksi haastatteluun osallistumisesta.

3.8 Hermeneuttinen lähestymistapa

Laineen (2010, 31) mukaan teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta kutsutaan hermeneutiikaksi ja se kohdistuu ihmisten väliseen kommunikaatioon. Hermeneuttinen tutkimusote on laadulliseen tutkimukseen sopiva lähestymistapa, kun halutaan tutkia merkityksiä. Tätä tutkimusotetta voidaan kuvata hermeneuttisella kehällä, joka tarkoittaa tutkijan tapaa ymmärtää tutkittavaa asiaa. Tutkimusta tehdessään tutkija palaa yhä uudelleen ja uudelleen omiin lähtökohtiinsa peilaten niitä oivalluksiin ja ymmärrykseen tutkitavan asian suhteen, samalla laajentaen omaa tietämystään ja ymmärrystään. Tämän kehämäisen työskentelyn kautta tutkija irtautuu omista lähtökohdistaan ja muodostaa uutta, tutkittavaan kohteeseen liittyvää teoriaa, joka ei ole sidoksissa tutkimuksen alussa tehtyihin oletuksiin. Hermeneuttinen kehä tarkoittaa siis tutkimuksellista dialogia, vuoropuhelua, tutkimusaineiston kanssa, jonka tavoitteena on muodostaa ymmärrystä tulkinnan ja tutkijan oman ymmärryksen välillä. Kehämäisen työskentelyn tarkoituksena on, että kunkin tulkintavaiheen aikana tutkijan muodostama tulkinta muuttuu ja syvenee. (Vilka 2015, 179–180.)

Opinnäytetyötä aloittaessani pohdin hermeneuttisen näkökulman liittymistä työhöni. Juuri edellä kuvattua kehämäistä työskentelyä, kun yhä uudelleen ja uudelleen palaan alkuun ja pohdin ja löydän jotain uutta, joka työskentelyn edetessä taas muuttuu, on kokemukseni tästä laadullisesta tutkimuksesta isien ja poikien kertomien kokemusten parissa. Löytämisen, pohdintojen ja oivallusten kautta olen päätenyt tässä työssä esittämiini tuloksiin ja johtopäätöksiin.

Seuraavassa kappaleessa siirryn kuvaamaan tutkimukseni kulkua niin kuin se toteutui käytännössä. Olen koonnut myös yhteenvedon taulukkomuotoon opinnäytetyöni aikataulusta, joka selkeyttää eri vaiheiden toteutumisajankohtia.

4 TUTKIMUKSEN KULKU

Tässä kappaleessa selvitän opinnäytetyön kulkua alun ideoinnista ja suunnittelusta toteutukseen asti. Olen täydentänyt tutkimukseni toteutumista aiheeseen liittyvillä teorioasioilla.

4.1 Opinnäytetyön ideointi ja suunnittelu

Työskentelen kuntoutustyöntekijänä MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä Paimiossa. Maaliskuussa 2016 otin puheeksi työpaikallani opinnäytetyöni ajankohdan lähestymisen. IPP-projektin projektivastaava tarttui asiaan ja hän ehdotti minulle opinnäytetyön aihetta liittyen IPP-projektiin. Seikkailullisten menetelmien käytön merkityksestä isän ja pojan elämään haluttaisiin tietää enemmän, erityisesti 6–12 kuukauden kuluttua interventtiosta, jotta isät ja pojat voivat sitä arvioida toteutuman kannalta. Isä ja poika -pareille tehdään loppuhaastattelu viimeisen intervention jälkeen, jolloin he kertovat kokemuksistaan projektin aikana. Opinnäytetyöni voisi liittyä siihen, miten he kokevat asiat myöhemmin, kun aikaa on kulunut puolesta vuodesta vuoteen. Esitimme asian kehittämispäällikkö Nina Melleniukselle, joka on IPP-projektin esimies ja hän kiinnostui asiasta. Kun säätiömme johtaja Katariina Pärnä hyväksyi ajatuksemme opinnäytetyöstä, oli asia toimeksiantajan taholta alustavasti sovittu.

Huhtikuussa 2016 toteutuneessa opinnäytetyön seminaaripäivässä esittelin aiheeni. Kun lopulta sain hyväksynnän aiheeni sopivuudesta pystyin aloittamaan asiaan perehtymisen. Työpaikallani aiheeseen liittyvä palaveri pidettiin huhtikuun lopussa ja siihen osallistui minun lisäksi kehittämispäällikkö Nina Mellenius, IPP-projektivastaava Satu Kananen ja kuntoutussuunnittelija Pekka Lyytinen, jonka sovittiin olevan toimeksiantajapuolelta tämän opinnäytetyöni ohjaaja. Lisäksi sovittiin kunkin rooleista, ajankäytöstä työaikana ja opinnäytetyöhöni liittyvistä alustavista aikatauluista. Keskustelimme myös siitä, minkälaisia asioita haluaisimme isiltä ja pojilta kysyä ja hahmotelimme työnimeä opinnäytetyölleni. Palaverin jälkeen sain sovitusti IPP-projektivastaavalta materiaalia hankkeesta ja tietoa sen käytännön toteutuksesta.

Ensimmäisen opinnäytetyön suunnitelmani palautin toukokuussa 2016, jonka jälkeen työstin sitä niin, että suunnitelmani hyväksyttiin kesäkuussa 2016, mutta täydensin sitä vielä sovitusti tutkimuskysymykseeni liittyen. Haastattelukysymysten pohdinta oli jo al-

kanut ja kysymysten muotoileminen ja asettaminen lopulliseen muotoonsa alkoi hahmottua. Samalla viikolla kirjoitimme kehittämisspäällikkö Nina Melleniuksen kanssa tutkimusluvan, jonka jälkeen otin yhteyttä kumpaankin isään ja sovin haastatteluajat. Katso tarkemmin Taulukko 1. Opinnäytetyöni aikataulu.

Taulukko 1. Opinnäytetyöni aikataulu.

Ajankohta	Tapahtuma
Maaliskuu 2016	Aiheen ideointia työpaikallani
23.3.2016	Aiheeni esittely opinnäytetyöseminaaripäivässä
13.4.2016	Aiheeni hyväksyminen opinnäytetyöseminaaripäivässä
26.4. 2016	Suunnittelukokous MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä, mukana kehittämisspäällikkö Nina Mellenius, IPP projektivastaava Satu Kananen, kuntoutussuunnittelija Pekka Lyytinen ja Riitta Illman
6.5.2016	Opinnäytetyön suunnitelman palauttaminen
9.5.2016	Palautekeskustelu Nina Mellenius ja Pekka Lyytinen
11.5.2016	Opinnäytetyön seminaaripäivä, palautetta
14.6.2016	Opinnäytetyön suunnitelman hyväksyminen
16.6.2016	Toimeksiantosopimus MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön kanssa, kehittämisspäällikkö Nina Mellenius ja Riitta Illman
27.6.2016	Ensimmäisen isä ja poika -parin haastattelu
30.6.2016	Toisen isä ja poika -parin haastattelu
Heinäkuu – elokuu 2016	Haastattelujen litterointi
Syyskuu 2016 – tammikuu 2017	Opinnäytetyön kirjoittaminen ja tutkimusaineiston analysointi, johtopäätökset ja pohdinta
26.10.2016	Opinnäytetyön seminaaripäivä, palautetta
8.12.2016	IPP-projektin loppuseminaari Paimiossa, jossa esittelin isien ja poikien kertomia kokemuksia
8.2.2017	Opinnäytetyön palauttaminen arvioitavaksi
15.2.2017	Opinnäytetyöseminaari, opinnäytetyön esittely
Helmikuu 2017	Viimeistely, julkaiseminen Theseuksessa, kansitus

4.2 Opinnäytetyön metodiset ratkaisut

Opinnäytetyöni on laadullinen tapaustutkimus. Aineiston keruumenetelmäksi jäsenyi puolistrukturoitu haastattelu. Käytin molemmille pareille tekemääni haastattelurunkoa ja samoja haastattelukysymyksiä, mutta kysymysten järjestys tai sanamuodot saattoivat vaihdella. Haastattelijana en antanut vaihtoehtoisia vastauksia, vaan haastateltavat saivat vastata vapaasti omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47; Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Haastattelutilanteessa pidin tärkeänä sitä, että vastaajat saivat kertoa omista kokemuksistaan vapaasti ja minulla oli mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä tarpeen mukaan. Haastattelun etuna onkin juuri joustavuus. (Hirsjärvi ym. 2009, 205; Tuomi & Sarajärvi 2013, 73.)

Haastatteluissa käytin toimintaviikonlopuista otettuja valokuvia muistin tukena, jotta haastateltavien on helpompi palauttaa mieleen kokemuksiaan eri toimintoihin liittyen. Annoin heille mahdollisuuden järjestellä ja tutkia valokuvia haastattelun alussa. Molemmat isä ja poika -parit järjestivät valokuvat aikajärjestykseen ja saman viikonlopun valokuvat yhteen.

Toteutin molemmat haastattelut IPP-projektin käyttöön vuokratussa Luola-nimisessä tilassa, joka sijaitsee Paimion sairaalassa ja on sisustettu ja suunniteltu IPP-projektin käyttöön. Luola sopi rauhallisen sijaintinsa vuoksi ja isille sekä pojille tutuksi tulleen paikkana tähän tarkoitukseen hyvin. Tilavarauksen lisäksi varmistin ovikylteillä sen, että haastattelutilannetta ei häiritty. Olin varannut tilaan vähän tarjottavaa.

Haastatteleman isä ja poika -parit valittiin satunnaisesti siitä joukosta, jotka olivat osallistuneet IPP-projektiin suunnitellusti alusta loppuun asti vuoden 2015 aikana. Haastattelujen tavoiteaikataulu IPP:n projektisuunnitelmassa oli 6–12 kuukautta viimeisestä interventtiosta, jotta isät ja pojat voivat arvioida projektin vaikutusta heidän arkeensa. (IPP projektisuunnitelma.) Toteutin haastattelut juhannuksen jälkeisellä viikolla, jolloin molempien parien viimeisestä interventtiosta oli kulunut noin 8 kuukautta. Haastattelut toteutuivat siis ohjeellisen aikataulun puitteissa.

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, voidaanko isän ja pojan välistä suhdetta tukea seikkailullisin menetelmin. Isät ja pojat kertoivat kokemuksistaan viikonloppuleireistä, yhdessäolosta ja yhteisistä tekemisistä ja siitä, näkyvätkö nämä kokemukset heidän ar-

jessaan tänä päivänä. Tietoja vastaavasta tutkimuksesta, jossa selvitetään isän ja pojan välisen suhteen vahvistumista seikkailullisin menetelmin ja sen vaikutusta myöhemmän elämään, ei ole löytynyt Suomesta eikä ulkomailta.

Vaikka olinkin isän kanssa puhelimesta haastatteluaikaa sopiessani kertonut haastattelun tarkoituksesta, pääteemoista ja aikataulusta, pidin tärkeänä kerrata asiat, jotta myös poika kuulee samat asiat. Erityisesti ajattelin alun perehdytyksen helpottavan erityisnuoren orientoitumista haastatteluun, kun hän tietää, mistä asioista haluaisin kuulla heidän kertomuksiaan. Lisäksi johdattelin isän ja pojan samaan ajatukseen siitä, että on tärkeää, että kumpikin saa tilaa vastata, ja rohkaisin kumpaakin omin sanoin kertomaan ajatuksiaan. Kerroin myös, että he voivat olla eri mieltä asioista eikä ole oikeaa eikä väärää vastausta. Hirsjärven & Hurmeen (2009, 132) mukaan on tärkeää välittää nuorelle tunne siitä, että juuri hänen mielipiteensä ovat tärkeitä.

Haastattelun tukena käyttämäni valokuvat oli otettu haastateltavista eri tilanteissa toimintaviikonloppujen aikana. Valokuvien käytön koen monesta syystä tärkeäksi. Ensinnäkin isän ja pojan ensimmäisistä toimintaviikonlopuista oli kulunut jo runsas vuosi aikaa, joten tilanteiden muistiin palauttaminen saattaisi olla helpompaa kuvien avulla sekä isälle että pojalle. Toiseksi se, että neurologisesti oirehtivilla nuorilla saattaa olla kognitiivisia haasteita, joten kuvat saattaisivat auttaa heitä muistamisen lisäksi tuottamaan kokemuksiaan helpommin sanallisesti. Henkilö, jolla on neurologista oireilua, hyötyy usein siitä, että tilanteita, tehtäviä ja toimintoja jäsennetään siten, että ympäristö tukee tarkkaavaisuutta ja oman toiminnan ohjaamista (ADHD-liitto 2016). Kolmas näkökulma liittyy tämän päivän nuorten elämään, jossa visuaalisuus on erittäin voimakkaasti mukana internetin ja mobiililaitteiden kautta heidän elämässään.

Taustatekijöinä kartoitin, mihin toimintaviikonloppuihin isä ja poika muistivat osallistuneensa. Haastatteluaineistoa analysoiden hain vastauksia tutkimuskysymykseeni ja tein yhteenvetoa, jota tarkastelen viitekehyykseni, kirjallisuuteen ja tutkimuksiin peilaen. Tästä kokonaisuudesta tein johtopäätöksiä, millaista merkitystä toiminnalla on isälle ja pojalle ollut.

Tutkimuskysymykseni on: Minkälaisia kokemuksia isillä ja pojilla on toimintaviikonlopuista?

Haastattelukysymykseni ovat:

1. Mihin toimintaviikonloppuihin osallistuitte? Mitä näissä viikonlopuissa teitte?

2. Tuleeko mieleen jokin tilanne, jossa teitte yhdessä jotain? Kertokaa, mitä siitä muistatte ja siihen liittyvistä kokemuksista tai elämyksistä?
3. Miten toimintaviikonloppuihin osallistumisen kokemukset vaikuttavat tällä hetkellä teidän elämäännne?
4. Mitä teille on merkinnyt se, että toimintaviikonloppuina olette olleet ja tehneet luonnossa asioita?
5. Haluatteko suositella jollekin toiselle isälle ja pojalle osallistumista tällaiseen toimintaan? Miksi kannattaisi lähteä mukaan toimintaan? Entä onko mielestänne olemassa jotain sellaista, mikä voisi vaikuttaa niin, että ei kannattaisi osallistua?

4.3 Laadullinen aineisto ja sen käsittelyvaiheet

Laadullinen aineisto saattaa koostua erilaisissa muodoissa olevista aineistoista. Koska erilaisia aineistoja ei voi käsitellä yhdellä tavalla, tutkija tutustuu aineistoihin katsomalla, lukemalla ja kuuntelemalla niitä useita kertoja. Tavoitteena on löytää aineistoista tutkimuskysymysten kannalta oleelliset tiedot. Aineiston käsittelyvaiheita ovat litterointi, aineiston yhteismitallistaminen eli samaan formaattiin saattaminen, aineistoon perehtyminen lukemalla, aineiston luokittelu ja tiivistäminen sekä aineiston tulkinta. (Kananen 2015, 159–160.) Koska aineistoni koostui vain haastattelujen tallenteista, aineiston yhteismitallistamista ei tarvittu.

Litterointi eli erilaisten tallenteiden muuttaminen tekstimuotoon tehdään, jotta manuaalinen tai ohjelmallinen käsittely analysointimenetelmillä on mahdollista. Vaikka teema-haastattelu yleensä litteroidaan sanatarkasti, tutkijan pitää päättää, mitä kaikkea hän litteroi, kuitenkin olennaista pois jättämättä. Alkuperäiseen tallenteeseen voi aina palata tarvittaessa. (Kananen 2015, 160; Hirsjärvi ym. 2009, 222.)

Tallensin haastattelut sanelulaitteella ja se osoittautui toimivaksi, sillä litterointi sujui mutkitta. Litteroinnin tein heinä-elokuussa. Haastattelujen pituudet olivat 44,5 ja 54,5 minuuttia. Päätin kirjoittaa haastattelut auki sanasta sanaan, sillä en siinä vaiheessa halunnut määritellä, mikä on olennaista tai vähemmän olennaista tietoa, vaan kirjasin kaiken sanotun muistiin. Näin myös minulla oli mahdollisuus käyttää sanatarkkaa lainausta isien ja poikien haastatteluista opinnäytetyössäni elävöittääkseni työtäni ja lisäämään tutkimustulosten luotettavuutta (Kananen 2015, 160; Vilkkä 2015, 137–138).

Luin litteroitua aineistoa useaan kertaan, alleviivasin keskeisimpiä asioita, tein muistiinpanoja mieleeni nousevista asioista ja tekemistäni huomioista. Tämän vaiheen jälkeen pilkoin aineiston segmenteiksi eli asiakokonaisuuksiksi ja muutin aineiston taulukkomuotoon. (Kananen 2015, 163, 167, 179.) Nostin esille segmenteistä olennaisia sanoja, lauseita tai lauseyhdistelmiä pitäen mielessä tutkimuskysymykseni. Tämän jälkeen luokittelin ne abstraktimpaan muotoon liittyen viitekehykseeni. (emt., 166, 169.) Luokittelu on tärkeä vaihe, sillä se pitää pystyä perustelemaan sekä käsitteellisesti että empiirisesti. Luokkien on oltava sopusoinnussa aineiston ja tutkimusongelman kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 147–148.) Aineistoa tarkastellessa pyritään löytämään samankaltaisuuksia, toistuvia asioita, mutta myös eroavaisuuksia ja nimeämään ne teoreettisten käsitteiden tai itse luotujen käsitteellisten termien avulla (Hirsjärvi & Hurme 2009, 149–150).

5 ISIEN JA POIKIEN KOKEMUKSIA

Tässä osiossa kuvailen luokittelun ja analysoinnin avulla löytyneitä asiasisältöjä ja teemoja peilaten niitä viitekehykseen. Aineistosta nousi esille seuraavat asiasisältökokonaisuuudet: Isä ja poika, Luonto, Seikkailu ja Vaikutus arkeen ja perheeseen. Käytän lainauksia isien ja poikien kertomuksista, joiden avulla todennan asioita ja elävöitän tekstiä. Aineiston pohjalta tein tulkintaa kokemuksista, joilla oli merkitystä tutkimuskysymykseeni liittyen (Kananen 2015, 177).

Ensimmäisen isä ja poika -parin toiminnalliset viikonloput sisälsivät melontaa, kiipeilyä ja retkeilyä, johon liittyi yöpyminen maastossa. Toisen isä ja poika -parin toiminnalliset viikonloput sisälsivät kiipeilyä sekä melontaa ja retkeilyä, joihin molempiin liittyi yöpyminen maastossa.

5.1 Isä ja poika

Sinkkonen (1998, 167) on puhunut isän merkityksestä nuoren elämässä jo 1990-luvulla. Isien kiinnostuksen osoittaminen nuorensa asioihin on nuorten mielestä tärkeää, vaikka sitä voi olla vaikeaa isälle näyttää. Nuoret huomaavat pienetkin kiinnostusta osoittavat merkit ja ne ovat heille merkityksellisiä. Sinkkosen (2010, 31) eräässä tutkimuksessa haastattelemat 13-vuotiaat pojat kertoivat lämpimään sävyyn, jopa ihan-noivasti, siitä ajasta, jonka he ovat isän kanssa yhdessä viettäneet tai ajasta yhteisen harrastuksen parissa. Kun taas ilman isää kasvaneet tai eron vuoksi vähän kontaktissa olleet pojat, kertoivat isän kaipuusta ja myös pettymyksestä isää kohtaan.

5.1.1 Isän kanssa

Molemmat isä ja poika -parit kuvasivat kokemuksiaan siitä, miten tärkeää oli, että projektissa oltiin mukana yhdessä isän kanssa. Tämä asia tuli erityisesti esille, kun tehtiin jotain erityistä, jännittävää, ylitettiin omia rajoja tai koettiin uutta. Myös ihan vain se, että oltiin mukana yhdessä isän/pojan kanssa, koettiin tärkeäksi. Kun sen lisäksi tehtiin jotain muuta kuin mitä tavallisesti arjessa tehdään, yhteinen tekeminen koettiin mielenkiintoiseksi ja mukavaksi.

P2: No on se kahelleen kivaa olla tuolla.

I2: Normaalissa arjessa niin, ihan liian vähän tulee sellasta positiivista palautetta annettua. Mut et sit tollasessa tilanteessa, kun on vaikka tommosen rohkeus ja kaikkee ja sitte huomaa; "Hitto se vetää siististi." Ni siel sitä antaa jotenkin paljon helpommin ja kaikki tommonen, et kokee vaikka ylpeyttä omasta lapsestaan. Näkee tekevän hyvin sen. Ne on aika isoi juttui kyl kaikki.

P1: No, ainaki päästii normiarjesta....vapautumaan.

I1: Et pääsee normiarjest pois?

P1: Nii.

I2: Se on tosi sellast intensiivistä ja yhdessä tekemistä, yhdes kokemista.

Toisella parilla isän malli auttoi poikaa toimimaan erityisesti jännittävissä tilanteissa. Kun isä omasta korkeanpaikankammon tuomasta jännityksestään huolimatta päätti laskeutua kalliolta alas, auttoi isän tekeminen poikaa toimimaan samoin. Pojan kertoman mukaan, hänen oma pelkonsa väheni isän antaman mallin myötä.

I1: Sit mä kattosin viimesen kerran sinne ylös ja kait täst täytyy mennä. Mä menin siit alas. Tää oli mulle semmonen. Mä niin ku ylitin kyl ihan oman pelkoni ihan 6-0!

P1: No, se ehkä siinä enemmän autto, et mä uskalsin tulla, et iskä meni jo ni. Iskä meni jo ekana ni, sitte mul tuli semmonen, et kyl mäki sit uskallan mennä.

5.1.2 Isä koki ylpeyttä pojastaan

Arjen tekemiset kotona ovat usein sellaisia, jotka eivät poikia juuri kiinnosta, eivätkä poikien taidot ja osaaminen tule esiin niinkään kotioloissa. Kun tehdään jotain erilaista, eri ympäristössä, suhtautuminen tekemiseen muuttuu myönteiseksi. Molemmat isät kertoivat kokeneensa ylpeyttä pojan taidoista ja tekemisistä, jotka tulivat eri tavalla esiin luonnon olosuhteissa ja tavallisesta arjesta poikkeavana tekemisenä. Kun vielä poika osasi ja onnistui jossain sellaisessa asiassa, jota isä ei tiennyt pojan osaavan, molemmat isät kertoivat tunteneensa ylpeyttä pojastaan ja hänen taidoistaan.

I2: Ja ajattelin mielessäni, että et katotaas pääseekö poika, niin ku ylös asti. Mut sehän meni siinä loppupeleissä ketterämmin kuin isänsä että.

I2: Juu. Ja varsinkin monilla näillä nuorilla, kun on adhd taikka muuten haasteita esimerkiksi pitkäjänteisyyden kanssa. Ja sit oikeest, ku siel keskel suota tarvotaan ja tietää, et siel on viis kilsaa viel tarpomista ja et tätä ei voi jättää kesken, et se on mentävä niin ku loppuun. Ja sit huomaa, et siel ei tullukkaa minkäänlaista valitusta, niin ku että, "mä en jaksa enää" tai "mä lopetan kesken". Et sitten vaan mentiin. Homma toimi hianosti!

*I1: Siis se oli kyl...! Me tehtiin [pojan] kans semmonen juttu, et huh huh!
 I1: Kyl mää ainakin oli [pojast] ylpee ihan suunnattomasti.*

5.1.3 Tekeminen yhdessä

Yhdessä toimiminen ja oppiminen liittyvät lapsen ja nuoren elämään olennaisesti ja vaikuttavat näin sosiaalisen identiteetin rakentumiseen (Koivula 2013, 22). Vanhemman ja nuoren yhteenkuuluvuutta vahvistaa kiireetön yhdessäolo. Vaikka nuoren itsenäistymiseen kuuluukin irtaantuminen vanhemmistaan, kiireetöntä yhdessäoloa jokainen nuori tarvitsee, jotta saa valmiuksia kohdata turvallisesti ulkopuolisen maailman ja elämän todellisuuden. (Kinnunen 2014, 93.) Yhteisillä jaetuilla kokemuksilla on pojan nuoruutta suojaava vaikutus myös tilanteessa, jossa niitä ei ole ollut säännöllisesti lapsuudessa (IPP projektisuunnitelma).

Kun isät ja pojat kertoivat yhdessä tekemisistä, heidän kertomuksissaan tuli selkeästi esille yhdessä tekemiseen liittyvät kolme ulottuvuutta. Ensinnäkin se, mitä tehtiin ja koettiin koko ryhmän kanssa yhdessä. Toiseksi, mitä isä ja poika keskenään tekivät ja kokivat yhdessä ja kolmantena kunkin omat, henkilökohtaiset kokemukset ja tuntemukset ryhmässä toimiessaan. Virtasen (2011, 61) mukaan rohkeutta ja voimavaroja tuova seikkailu rakentuu yhteisistä ja yksilöllisistä kokemuksista, joita on vaikeaa määritellä etukäteen. Joskus yksilösuoritukset koetaan yhteisesti ja joskus ryhmätoiminnot koetaan henkilökohtaisina onnistumisina. On tärkeä saada henkilökohtaisia kokemuksia yhteisten kokemusten lisäksi, sillä ne voi kokea voimavarana elämän varrella selviytymisessä. (emt., 61.)

Koko ryhmän toiminnassa korostui yhdessä tekeminen, toinen toistensa auttaminen ja yhdessä onnistuminen.

I1: Meil annettiin neljä puupalikkaa ja niitä apuna käyttäen meiän piti edetä metsässä. Toinen tosiaan tukien, kannattaen. Sit otettiin yks palikka pois. Meit oli edelleen sama määrä henkilöi siin, silti se saavutettiin

se päämäärä...yhteistyöllä.

P1: Ja, ja tota, jos joku kosketti maata, ni sitte piti kaikkien alottaa alusta.

I1: Joo. Se oli se, yhteistyä oli se juttu.

I1: Kaikki tehtiin hymyssä suin. Porukassa. Toinen toistaan auttaen. Jos tuntus silt, et ei jaksa tai vähän surettaa, ni aina autettii. Meitä kahta. Ja taipaleen aikana ni, jokaista. Sanotaan näin.

Yhdessä koetut asiat lähentävät ja yhteenkuuluvaisuus voimistuu. Isien ja poikien kertomuksista tuli esiin, miten heidän kahden yhteiset tekemiset ja kokemukset koettiin merkityksellisiksi.

I2: Mut siihen vaan löyty se hyvä sävel, et me tosiaan kyl vietii kanottii, ku vanhat tekijät ihan alusta asti. Et se vaan lokahti hyvin kohdalleen et. Se oli vaan tietyllä tavalla yhdistävä kokemus koko tolla reissulla, et. Oli kivaa!

Henkilökohtaiset muistot ja kokemukset nousivat isien ja poikien kertomuksissa myös esille voimakkaasti.

I2: No toki toi vaellus ainakin mulle. Mut tosiaan joku. Olikohan Satu, ku meille sanoi, et se oli kattonu meit, kun me pitkän aikaa kannettii tot muurikkaa ja sitte välillä vaihdettii käsiä, ku kädet väsy ja kaikkeen ni. Satu sit sano, et teillähän toimii hyvin toi keppisysteemi et.

Lasten kehityskulkuun kuuluvat erilaiset nuhjaamiset toisten lasten kanssa. Nahistelu kuuluu enemmän poikien kuin tyttöjen toimintaan. Aikuisten on kuitenkin huolehdittava, että nahistelut eivät yllä alistamiseksi tai kiusaamiseksi. Nahistelu on tyypillistä kontaktin hakemista, motorisen energian purkamista ja oman kehon toiminnasta nauttimista. Hiki päässä nuhjaava ja peuhaava poika on toiminnan päättyessä väsynyt, mutta iloinen. Nujakoinnit eivät tuota tunteettomia tappelijoita tai perheväkivallan tekijöitä, vaan kuuluvat osana poikien normaaliin kehittymiseen. (Sinkkonen 2010, 68; Sinkkonen 2005, 117–121.)

Jos nuhjaaminen ja voimien mittaaminen kuuluvat erityisesti poikien lapsuuteen, se saa erilaisia muotoja lapsen kasvaessa nuoreksi. Isät ja pojat kertoivat toiminnastaan, johon kuuluivat erilaiset kisailut ja haastamiset. Toiminnallisissa tekemisissä sellaisia ti-

lanteita tulee eteen usein, jossa voidaan haastaa toista. Molempien isien ja poikien kertomuksissa tuli vahvasti esiin, miten kanoottikisailu toisen parin kanssa oli jäänyt mieleen, erityisesti ponnistelun ja sen tuottaman onnistumisen vuoksi. Molemmat isät kertoivat etukäteen pohtineensa melonnan sujumista, mutta huomanneensa poikien oppivan nopeasti ja melovan hyvin. Määränpään lähestyessä oltiin jo valmiit kisaamaan toisen kanoottiparin kanssa.

I1: Alussaha se melominen oli mul ja [pojal] oli sellasta vähä harjottelua, mutta lopuksi olimme molemmat tyytyväisiä tulokseen.

I1: Ja me... Itse asiassa me voitettii se. Meil oli lopun piän semmone leikkimielinen kilpailu sen toisen kanoottiporukan kans.

P1: Ja toises oli se [poika ja isä].

I1: Ja sit lopus [poika] sanos, et nyt isä voitetaa. Ja me voitettii.

I2: Mut se meni siis todella, todella hyvin! Meillä oli ihan hiton hauskaa toi melomishomma! Ja sit siin oli just tää [poika] isänsä kanssa. Mee vedettiin rinnakkain siin kauheet kanoottikisat ja [poika] oikeen huusi tahtiin: "Nyt vedä isä täysil. Mennään ohi kohta."

I2: Meni tosi hyvin ja oli kiva reissu! Mä tykkäsin tost paljon. Toi oli niinku... tavallaan hirveen, hirveen kivaa ja rauhallista ja sit kuitenkin vauhdikastakin. Tosi kiva reissu!

P2: Ihan kivaa oli siäl.

5.1.4 Yhteisöllisyys

Sosiaalipedagogiikkaan kuuluu keskeisesti yhteisöllisyys, joka on viime vuosina nostettu esiin arjen keskustelujen lisäksi myös tutkimuksellisesti. Yhteisöllisyyttä on vaikeaa määritellä sen tilannesidonnaisuuden vuoksi. Se voi tarkoittaa yksilön tunnetta ryhmään kuulumisesta ja ryhmän tai yhteisön merkitystä ihmiselle ja hänelle merkityksellisten tarpeiden toteutumiselle. Yhteisöllisyyttä ei ole olemassa valmiina, vaan se on prosessi, joka rakentuu ja jota rakennetaan tietoisesti. Negatiivisten ilmiöiden, kuten kiusaamisen ja syrjäytymisen, ehkäisemisessä toivotaan yhteisöllisyyden vaikuttavan myönteisesti. (Koivula 2013, 19–20.)

I1: Siis mehän liitytti siihen, siihen porukkaan niin saumattomasti ku olla ja osaa! Me teimme sen yhdessä! Eiks ollu, [poika]?

P1: Joo.

I2: Mä olin siinä kans poikien kaa mukana. Tai oisko suurin piirtein puolet

ollu pelaamassa ja toinen puolisko sitte katteli vierestä..Kyl siin varmaan, oisko tunti pari meni ennen, ku siirryttiin teltoille rauhattuu.

I1: Pojat jopa meit vanhoi ukkoi tsemppas. Taputti, et ”hyvä hyvä, kyl te sinne pääsette, kyl te sinne pääsette”! Ja kyl me sinne mentii.

Nuoren, jolla on neuropsykiatrista oireilua, saattaa olla vaikeaa tutustua ihmisiin ja päästä ryhmään mukaan, sillä sosiaalisten suhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen on usein hankalaa. Pienessä, tutuksi tullessa ryhmässä toimiminen on näille nuorille usein helpompaa. (IPP projektisuunnitelma.)

Ryhmästä saattaa olla erilaista hyötyä, riippuen siitä, miten neuropsykiatrinen oireilu näyttäytyy eri yksilöillä. Kummatkin parit kertoivat kokemuksistaan ryhmässä toimimisesta ja sen tuomasta hyödystä. Toisen perheen poika kertoi löytäneensä itselleen toimintaviikonlopun aikana kaverin, jonka kanssa hän on edelleen tekemisissä silloin tällöin. Toisen parin isä kertoi omasta kokemuksestaan, että pieni ryhmä tuki pojan toimimista ryhmässä paremmin kuin iso ryhmä. Asiaa pojalta kysyttäessä, hän vahvisti huomanneensa saman asian itsestään.

I1: Oli ihan sopivan kokoinen porukka. Sopiva siin mieles, että totanoinii, [pojanki] on helpompi niin ku lähestyy ihmisii pienemmäl, pienemmäs porukas. Jos on paljo, ni se menee vähä ohi sitte se homma. Hän on kyl vahvempi pienes porukas ja tulee enempi esiin, mitä puolia, mitä näis retkis on varmaan haettuki, hyvii puolii, kokemuksii, eikä sellasta niin ku väkisin tekemistä.

5.2 Luonto

Luonnon kokeminen sinällään saattaa olla joillekin merkityksellinen. Luonnossa oleminen antaa mahdollisuuden huomata pieniä asioita ja kokea niistä mieleenpainuvia elämyksiä. Kun siirrytään pois tavallisen arjen ympäristöstä, usein käyttäytymiseen liittyvät maneerit vähenevät ja sitä kautta uudentalaiselle käyttäytymiselle ja ajattelutavalle tulee tilaa. (Virtanen 2011, 37.) Useat ihmiset kokevat, että juuri luonnonläheiset, yksinkertaiset seikkailut ovat tuoneet heille psyykkistä tasapainoa ja huomattavan määrän lisääntoa tarttua asioihin (emt., 39).

5.2.1 Tilaa luoville ajatuksille

Retkiviikonloppuna vietetään aikaa luonnossa, metsässä. Kun retkellä on myös vapaa-aikaa, se antaa mahdollisuuden omaan tahtiin ja kiireettömästi luonnon tutkimiselle ja luovuudelle ja sitä kautta tekemiselle ilman erityisempiä välineitä. Niin kävi myös vaelusretkellä, johon molemmat isä ja poika -parit osallistuivat. Molemmat parit kertoivat poikien touhuista syntyneestä yhteisestä pelistä leiripaikalla.

I2: Ku nää pojat teki, ton [kaverin] kanssa, uuden pelin keksivät. Tää oli tää kuuluisa Klapipallo. Pelattii Klapipalloo itse asiassa aika pitkään tossa sitte, niin ku, illalla ja. Nää jäbät keksi aika paljon kaikkii termejä siihen, että mikä on Klapipallon piste ja siel oli klapausta ja klapitusta ja. Susta ja [kaverista] se lähti. Te keksitte lyödä jollai puupalikalla palloa ja siitä se sitte lähti, et Klapipallo. Ja sitte te kehittelitte niitä sääntöjä ja termejä ja.

Kun ryhmässä joku rupeaa tekemään jotain, muut saattavat kiinnostua, mitä oikein tapahtuu. Näin tekemiseen saattaa lähteä muita mukaan ja syntyy yhteinen tekeminen. Kuitenkaan kaikkia läsnäolijoita asia ei aina kiinnosta samalla tavalla, mutta hyväksyvässä ilmapiirissä jokainen voi osallistua omalla tavallaan ja kokea yhtä paljon olleensa mukana yhteisessä tekemisessä. Klapipallon pelaamiseen moni osallistui pelaamalla, toiset katsomalla tai etsimällä parempia pelivälineitä.

I1: Juu, klapipalloo pelasitte poikien kaa sillo..

P1: Vaikka mää en kyllä osallistunukkaa siihen, mut mä vaan seurasin ja ettisin mailoja...parempia...mailoja. Se nimikin jäi niin hyvin mieleen, ku yks niist pojist koko ajan, niin ku, sanos sen nimen. Klapepallo.

5.2.2 Luonnon kokeminen

Molempien isä ja poika -parien toiminnalliset viikonloput ajoittuivat kevät-syyskaudelle, joten kaikki toiminta oli mahdollista säiden puolesta toteuttaa ulkona. Isät ja pojat kertoivat monipuolisista kokemuksistaan luonnossa. Toinen isistä kertoi jo itsestään luonnossa olemisen ja luonnon kokemisen itselleen tärkeänä, vaikka siellä ei mitään erityistä tehtäisikään. Oleminen itsessään on hänelle kokemus. Perheen poika oli saanut myös myönteisen kokemuksen luonnossa olemiseen liittyen.

I2: Ensin melottii ja sitte teltat pystyyn ja. Se oli komee, kun me tultii. Just ihan illan hämärtyessä tultii toho, tota, yöpymispaikalle ja. Sit siin teltat pystyyn ja ruuan tekemistä ja kaikkee. Tosi komeet kelit oli sillo!

Luontoon voi liittyä monenlaisia, niin mukavia kuin epämukaviakin, kokemuksia. Toinen isä ja poika -pari ei maininnut yhtään ikävää asiaa luontoon liittyen. Toisen isän ja pojan ikäviä kokemuksia olivat heidän kertomuksensa mukaan kelimuutokset kesken melontapäivän, vilu, hyttysten häiritseminen ja vaellusmatkan pituuden tuoma tylsyys ja väsymys. Nämä ovat hyväksyttäviä piirteitä, kun ei niille juuri mitään voi. Toisella saman matkan käveleminen metsässä on tylsistyttävän pitkä ja toisen on vaikea uskoa, kuinka pitkä matka kuljettiinkaan. Se, miten eri asiat koetaan, on hyvin henkilökoh- taista. Kaiken kaikkiaan luontoon liittyvät kokemukset olivat kertomusten mukaan, edellä mainittuja lukuun ottamatta, myönteisiä.

I2: Koska kyl nyt yleensä mikä tahansa stressi arkielämässä tai vastaa- vassa, ni luontohan nimenomaan helpottaa sitä.

I2: Nää monet oli, et perjantaina lähettiin liikenteeseen. Et saattoi olla vähä niin ku duuniviikko takana ja et viikon väsymys painaa. Et oli niin ku lähteminen. Että voi vitsi! Et pääsis vaan himaan ja avais kylmän bissen ja vähän rentoutuis. Mut et sit ku pisti rinkan selkään ja lähti tonne, ni ihan tosi kivaa oli! Et kyl se väsymys siit äkkii sitte häipy et.

Epämiellyttävistä kokemuksista huolimatta, usein päällimmäiseksi jäävät ne lukuisat hyvät muistot, kuten molemmat parit kertoivat.

5.2.3 Ruuan tekeminen maastossa

Ruuan tekeminen luonnossa oli molemmille pojille ja myös toiselle isälle uutta. He ker- toivat siihen liittyvistä monenlaisista uusista kokemuksista. Melontaretkellä ei tarvitse syödä vain eväitä, vaan metsässä voidaan tehdä ruokaa, kun vaan nousta kanoo- tista maihin. Kun on Trangia-keitin mukana, ei tarvita edes nuotiota tai leiripaikkaa. Ker- tomusten mukaan ruuan tekeminen luonnossa koettiin mukavaksi asiaksi kaikkien osalta.

P2: Ihan mukavaa.

I2: Siis sehän oli ihan parasta! Tosi kivaa! Se oli ihan parasta olla siel luonnossa ja kokkailla vähän notskilla safkaa ja. Se on tosi kivaa!

Toinen poika kertoi luontoon ja ruokailuun liittyvistä pohdinnoistaan melontaretkellä, kun hän ihmetteli tulevaa ruokailutilannetta.

P1: Ja, sit ku toi, just, ku tiedettii et jossain vaiheessa pitäis syödä, nii...et löytyyks edes mitään paikkaa, mihin voi niin ku mennä, ku oli vaa pelkkii korkeit kallioi. Eik se sitte löytynyt kallion vierestä..?

I1: Joo, kallion vierestä löytyi sitte. Ei siin ollu...mitä siin ois ollu, kaks kolme metrii semmosta vähä epätasaista maastoo, sitte alkoi kalliot, ni siin juurel syötii.

I1: Oli seki vaikuttava kokemus. Ensimmäist kertaa elämässään käyttää Trangiaaki. Mut sekin tuli samal reissul kokeiltuu sit. Mut se meni ihan niinku luannostaan. Joku on mul joskus näyttäny.

P1: Ja sitte näitten kertojen jälkeen, eiks me sitte hankittu..[Trangia-keitin]

I1: Joo.

Samat isä ja poika kertoivat myönteisestä huomiostaan, että luonnossa voi tehdä monipuolisemmin asioita kuin mihin he olivat tottuneet. Tähän kokemukseen liittyi erityisesti ruuan laittaminen luonnossa. Isä kertoi, että nyt perheen luontoretkeilyyn oli tullut monipuolisuutta. Kokemuksensa myötä he olivat hankkineet perheelle oman Trangia-keittimen, jota oli jo kokeiltu käytännössä koko perheen voimin. Uusia hankintasuunnitelmia oli jo valmiina odottamassa sopivaa hetkeä.

Luontoretkeilyyn liittyy monia opeteltavia asioita, kuten luonnon kunnioitus ja yllätyksellisyyden tiedostaminen. Metsä näyttää kovin samanlaiselta ja eksyminen saattaa yllättää, vaikka ajattelee tietävänsä, missä on tai mitä polkua pitikään seurata. Toinen haastateltavista isistä kertoi kokemuksistaan, kun poika vaelluksella, leiripaikan suuntaan palatessa, vähitellen otti etäisyyttä muuhun ryhmään ja lopulta hävisi kokonaan näköetäisyydeltä. Isä kertoi huolestuneensa, kun aikuisena tiesi, miten helposti metsässä saattaa eksyä. Tilanne päättyi kuitenkin onnellisesti, kun poika löytyi leiripaikalta teltalta.

I2: Mut olin vähän huolissani. Pidin pienen puhuttelun siinä. Luonnossa, ku ollaan, ei saa porukasta ikinä hävitä. Vaik ite on miten varma, et, että tietää, mis on, niin tota, tol tavalla kuitenkin on eksyny paljon ihmisiä jos-sain, kun menee vahingossa jostain...jonkun mutkan muistaa väärin ja.

Pojalla oli vähän kokemusta metsässä liikkumisen periaatteista, mutta hänen näkökulmastaan selitys omalle toiminnalleen oli looginen.

P2: En mä jaksanu siin niin hitaasti enää mennä. Mä halusin sielt nopeesti pois. Niih. (hymähdys) No, ei ollu niin fiksu tempu.

Todelliset kokemukselliset tilanteet ovat kuitenkin oivia oppimisen paikkoja ja asiat ovat todellisempia, kun niihin tartutaan itse tilanteessa eli tässä tapauksessa retkellä luonnossa. Todellista oppimista tapahtuu vain henkilökohtaisen kokemuksen kautta ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, kuten Deweykin (Paalasmaa 2016, 60) on todennut.

5.3 Seikkailu

Tyypillisiä ulkona toteutettavia Outdoor-toimintoja ovat erilaiset luontoseikkailut, kuten melonta-, metsäretket ja nuotiolla oleminen. Myös yöpyminen luonnon helmassa kuuluu luontoseikkailuihin. Näihin toimintoihin liittyy yksinkertaisuus, luonnollisuus ja mukanaolijoiden aktiivinen osallistuminen. Kokemukseni mukaan talvella nuotiolla makkaran paistaminen saattaa olla jollekin voimakas kokemus, kun sitä ei ole ennen tehnyt. Luontoseikkailujen hyvä puoli on se, että innostuneen on melko vaivatonta toteuttaa niitä myös omatoimisesti. Vaativampia seikkailumuotoja ovat kalliokiipeilyt, erilaiset seikkailuradat tai koskimelonta. Virtasen (2011, 58) mukaan kun ollaan tekemisissä jännityksen, pelon ja todellisen vaaran kanssa, tarvitaan sekä fyysistä voimaa että henkistä kanttia ja toimiminen vaatii myös rohkeutta ja tahtoa.

5.3.1 Kiipeilytoiminta

Kiipeilyviikonloppuun sisältyi toiminnallisten maassa tehtävien harjoitteiden lisäksi kiipeilyä kiipeilypuussa sekä laskeutumista kalliolta. Sekä kiipeäminen korkeaan puuhun että laskeutuminen pystysuoraa kallionreunaa alas sai aikaan voimakkaita kokemuksia niin isille kuin pojillekin. Nämä kiipeilyviikonloppujen kokemukset he näyttivät muistavan edelleen hyvin ja he kertoivat näistä kokemuksistaan elävästi.

I2: Tiesin, et se on. Se on itse asiassa aika hurjaa, ku siin kiipee ylös, ni siin tosi korkeelt näyttää. Mä menin ennen [poikaa] tonne puuhun esimerkiksi. Ihan sinne ylös pääsin ja. Kuitenki kyl se pikkasen vaati eforttii sinne kiipeminen ja yltää oikeeseen grippiin ja kaikkee.

I2: Ja ajattelin mielessäni, että et katotaas pääseekö poika, niin ku ylös

asti. Mut sehän meni siinä loppupeleissä ketterämmin kuin isänsä että. Ihan kiva oli huomata, että. Sit mä aattelin just, että se oli niin korkea, että [pojallakaa] ei semmosta. Sä et ollu silloin vielä käyny kiipeilemäs missää seinillä tai muutakaan ni, et mahtaako tulla pupu pöksyyn jossain vaiheessa tai jotain muuta, mut ei. Päinvastoin. Kovempi oli kiipeemään, ku isäs.

P2: No, et se oli vähän jännää. Ja sit ihan hauskaa.

I1: Toi oli kans semmonen, semmonen viikonloppu kyl, et... Tiäräk, ku pelkään hirveesti korkeita paikkoja!

I1: Tulik sää heti mun jälkeen?

P1: Eee.. Joo.

I1: Joo. Mä kattosin, et nyt siältä on [poika] tulossa, et... Sit rupes sydän takomaan, et toivottavasti se tulee siältä nätiste alas. Tuli!

P2: Ihan kivalt.

I2: Olihan se jännä. Se on aika korkea se paikka ja tota siin on varmaan, oisko 15-20 metrii melkeen ihan pystysuoraa kallioseinämää ja tota. Siin pitää kuitenkin sit luottaa niihin välineisiin ja kaikkee. Tavallaan, ku siihen mennään ihan tyhjän päälle narujen ja valjaiden varassa. Kivaahan se oli!

Näissä kokemuksissa tuli hyvin esille seikkailutoiminnan vaikuttavuus ja yllätyksellisyys. Aranoloinen nuori uskaltautui vaativaan toimintaan ja löysi itsestään henkisiä ja fyysisiä voimavaroja. Hän yllätti ainakin itsensä ja isänsä. Kaikille kokemukset tunteineen olivat edelleen hyvin muistissa.

5.3.2 Melontaretket

Aiemmin mainitut melontaretket ja melontakisailut tulivat molempien isien ja poikien kertomuksissa vahvasti esille ja ne olivat jääneet kokonaisuudessaan erityisen mieluisena kokemuksena kaikkien neljän osallistujan mieleen. Onnistuneiden melontakokemusten lisäksi melontaretkien kokemuksista löytyi myös erilaisia kokemuksia. Kaikki isät ja pojat kertoivat liikkuneensa vesillä ennenkin, mutta nyt oltiin ensimmäistä kertaa vesillä yhdessä samassa avokanootissa istuen ja meloen.

Toinen isä kertoi pohtineensa tapahtumia, jolloin poika oli ollut paljon nuorempana melomassa ja retki oli päättynyt melomisen lopettamiseen, riitaan ja mökötykseen. Nyt koettiin jotain uutta isän kanssa yhdessä.

I2: Mä olin niinku tosi positiivisestikin yllättyny, mite hyvin meil toimi toi niinku melonta, ku siin kuitenkin tarttee sellasta yhteistä, yhteistä säveltä niinku ja tota. Mut se meni siis todella, todella hyvin! Meillä oli ihan hiton hauskaa toi melomishomma!

P2: Ihan kivaa oli siäl.

Joskus odotukset tai etukäteen olleet mielikuvat ovatkin melkoisen erilaisia kuin toteutuminen retkellä. Odotukset eivät ehkä toteudu tai toimintaan tuleekin yllättäviä käännteitä. Toinen pari kertoi aiemmin liikkuneensa jollalla soudellen lähivesistöissä ja melomiseen avokanootilla liittyi mielikuvia rauhallisesta ja lipuvasta kapeikoissa kulkemisesta. Heille järven poikki melominen toi melkoisen jännitysmomentin tekemiseen mukaan.

P1: Oltais kyl tahdottu mennä niin ku semmost jokea, niin ku, pitkin ja ka-peampaa, eikä mitää sitte...

I1: Ylitetään tommonen järvi... Ni se ei ollu meistä kauheen kivaa, et se oli semmosta... Siinä oli se jännitysmomentti paljon suurempi..

P1: Juu. Tämmösist, ku mennää niin, et just mahtuuki.... Kanootilla kuuluu just mennä semmosest...

I1: Ehkä ne oli vähän mystisii ja salaperäisyys tommosis paikoissa. Jännitys varmaan isompiki.

Vaikka kertomusten mukaan melontaviikonloppuihin liittyi monenlaisia kokemuksia ja kelimuutoksiakin, molempien isä ja poika -parien mielestä melontaretket olivat kokonaisuudessaan onnistuneita kokemuksia kaikkine yllätyksineen.

5.3.3 Yöpyminen maastossa

Virtasen (2011, 55–56) mukaan yön yli kestävät seikkailutoiminnot on havaittu erittäin vaikuttaviksi. Kun toiminta on pitkäkestoista, alkaa prosessi tuottaa tunteita ja herkistymistä ja sitä kautta ympäristöä havainnoidaan uudella tavalla. Lasten näkökulmasta pittempiaikainen seikkailu kannattaa koostaa useista lyhyemmistä osista ja nuorten mukaan pääsemiseksi saatetaan tarvita pitkäkestoisempaa seikkailua. (emt., 55–56.)

Molemmat isä ja poika -parit toivat esiin teltassa yöpymisen merkityksellisenä kokemuksena. Isille puolijoukkueteltoa toi mieleen armeija-aikoja ja nyt kokemusta teltassa yöpymisestä jaettiin omien poikien kanssa. Molemmat pojat mainitsivat erityisesti lämpimän teltan ja kaverin, jonka kanssa yöllisiä kokemuksia jaettiin. Toiselle pojalle teltassa yöpyminen oli erityisen merkityksellinen kokemus, jonka hän jakoi ensin isän kanssa ja myöhemmin toisen pojan kanssa teltan hämärässä.

I1: Tai mä muistan tään niin hyvin, ku käytiin nukkumaan illal tai yätähän se jo oli. Ku supistii ja sipistii ja supistii. Ja sit [poika] sano jossain vaiheessa, et hänt jännittää niin kovin, et sun jalat tärisee vai?

P1: Joo. Nii ja sit, ku siäl oli se lämmitys sisäl. Ja sit mä heräsin siin jossain vaiheessa ja... [kaveri] ni oli kans siin hereillä ja me vaan katottii sitä...lämmitystä siin.. Ja sit ku se...[öljylamppu] ku sammus, ni sit vaan nähtii, ku se putki...hehkus punasena.

Myös toisen perheen poika kertoi omista telttakokemuksistaan samansuuntaisesti.

P2: Se oli ihan kivaa. Siel oli lämmin. Siel voi olla puhelimel sit illal ja. Omaa aikaa. [kaverin] kaa pelailtii siin ja jotai.

5.3.4 Kokemuksia, elämyksiä ja yllätyksiä

Toimintaviikonloppujen aikana koettiin myös erityisen voimakkaita kokemuksia olemiseen ja tekemiseen liittyen. Tällaisia voimakkaita, tunnepitoisia kokemuksia, joita saatamme kokea eri asioista, voidaan nimittää elämyksiksi. Karppisen & Latomaan (2007, 79) mukaan kokemus on subjektiivista oivaltamista merkityksellisestä tapahtumasta, eikä toinen voi määrittää, mikä on toiselle elämys. Elämysten kokeminen koko laajuudessaan käsittää hiljaisuuden ja mietiskelyn kokemuksista extreme-seikkailuun ja riskien ottoon tai jotain näiden äärikokemusten väliltä. Elämyksiä voidaan kokea mielen sisäisinä tapahtumina tai aivan arkipäiväisissä tekemisissä ilman jännitysmomentteja. (emt., 13.)

I1: Se olikin mahtava. Iha oikeesti se oli kyl hianoo. Se oli se kokonaisuus. Se vesistö, kanootti, se porukka... Se oli niinko, se oli kerta kaikkiaan..

Yllätyksellisyys kuuluu olennaisena osana seikkailutoimintaan. Kun tulevista asioista tai tekemisistä ei kerrota etukäteen, yllätyksellisyys on mahdollista. Yksi olennainen osa seikkailua on juuri se, että ei tiedä, mitä edessä odottaa. (Virtanen 2011, 63–64.) Seikkailutoimintaan liittyvät myös monenlaiset tunteet ja kokemukset. Tärkeä osa toimintaa on, että se tuottaa iloa, se on hauskaa ja siitä tulee hyvä mieli. Virtasen (emt., 22) mukaan seikkailussa onkin mahdollista lähteä etsimään iloa ja elämän hallintaa. Seikkailu mahdollistaa omien pelkojen kohtaamisen, omien voimavarojen löytämisen, rohkeuden

kokemisen ja vaikeistakin tilanteista selviytymisen uusien keinojen avulla. Itsensä ylittäminen on hyvinkin mahdollista seikkailussa. (emt., 22.)

*I1: Eikä mitä kuule! Tommosen siltarummun alta, tään ali ensimmäiseksi...
Ja kyl se oli... Wau! Mää sanosin [pojal], nyt..totanoi.. pää alaspäin. Mää
kumarsin itseni taaksepäin... Kyl me sielt ulos tultii toiselt puolelt ja
jatketi matkaa. Siit se seikkailu niinku oikee alkoi.*

I1: Siis se oli kyl...! Me tehtiin [pojan] kans semmonen juttu, et huh huh!

5.4 Vaikutus arkeen ja koko perheeseen

Isien ja poikien kertomuksista nousi esille se, miten yhdessä oleminen ja tekeminen ja se, että on saanut mahdollisuuden kokea ja kokeilla uusia asioita, on vaikuttanut myös koko perheen arkeen. Omassa työssäni kuntoutustyöntekijänä saamani kokemukset ovat osoittaneet, miten kokemusten jakaminen perheenjäsenten kanssa voi luoda yhteenkuuluvuutta ja myönteisiä asioita kaikkien perheenjäsenten välille. Kun yhdelle tapahtuu jotain myönteistä ja mielenkiintoista, se usein vaikuttaa koko perheeseen myönteisesti. Tärkeätä on, että aikuinen huomaa pienetkin muutokset ja antaa niistä palautetta nuorelle. Näin nuori tulee tietoisemmaksi itsestään ja kasvaneista taidoistaan, joka taas auttaa uusissa tilanteissa ja elämän muutoksissa.

5.4.1 Ensimmäinen isä ja poika -pari

Pojan kannalta suuri muutos oli se, kun isä kertoi huomanneensa pojassaan paljon myönteisiä muutoksia ja kasvua IPP-toiminnan aikana. Poika kertoi huomanneensa isän mainitsemia asioita itsekin itsessään.

*I1: No, mä oon itse asiassa huomannu tän, tän jakson aikana, mitä tää
nyt on kestäny ni, [poika] on kasvanu. Mä niin ku luotan häneen paljon
enempi. Hänel on enempi vapauksii, vapauksi siin pihapiirissä, pihapiirin
ympäristössä, kavereiden kanssa. Et kyl mä väittäisin näin, et [poika] on
siin suhteessa kasvanu. Sama [poika] se on ku ennenki, mut isompi
[poika], viisaampi [poika], kokeneempi [poika]. Harkintakyky on tullu lisää.*

Isä ja poika kertoivat kokemustensa vaikuttaneen koko perheeseen monellakin tavalla. He kertoivat toteuttaneensa yhteisiä haaveitaan jo tehtyjen hankintojen ja toteutettujen

suunnitelmien muodossa. Kokemuksia haluttiin jakaa muulle perheelle ja isä ja poika olivat esitelleet toimintaviikonloppujen toimintapaikkoja myös äidille. Näin isän ja pojan oppimat ja kokemat asiat tulivat heti osaksi koko perheen retkeilytoimintaa.

P1: Ja sitte näitten kertojen jälkeen, eiks me sitte hankittu..

I1: Joo.

I1: Joo, sitte mentii vaimo, meiän pienen koiran ja [pojan] kans mentiin sinne...[Linnavuori]. I1: Ni sinne sitte mentiin. Meiän uudella Trangialla teimme ruakaa...

Yöpyminen teltassa oli tälle isälle ja pojalle niin myönteinen ja voimakas kokemus, että he kertoivat suunnittelevansa tulevien metsäretkien pidentämistä päiväretkistä yön yli kestäviin retkiin. He kertoivat suunnitelmistaan tuleville kesäretkille.

I1: Kesäloma on tulossa ja suunnitelmat on kovat. Kaikki luolat ja rotkot, mitä me löydetää, ni me käydää. Joo. Kaks paikkaa olis semmost ihan uutta...Mut nyt on semmosia uusia, joita on tullu tossa esille nii... Tarttis käydä niit kattomassa.

Jotkut suunnitelmat tarvitsevat enemmän aikaa ja suunnittelua tai jopa taloudellista panostusta. Isä kertoi perheen pitkän tähtäimen suunnitelmasta, jolloin myös koko perhe pääsee retkeilemään uudella tavalla.

I1: Oisit vaan sanonu suoraan, ett noi kanootit on jääny miäleen.

I1: Joo, meil on ollu vähän niinku tapetilla, et saiski sellasen, mut ku kattoo niitä hintoja, ne on yllättävän kalliita.

I1: Että se nyt vähän lykkääntyy vielä. Mut joku päivä.

I1: Ei ole mahdotonta pakata teltta siihen kanoottiin Trangian viäreeseen ja lähtee vähän pidemmäksi aikaa. Tää on meil suurena haaveena. Kyllä! Vaimo ja koira lähtee myös.

P1: Juu.

I1: Ni. Takas tullaa sit vast, ku eväät loppuu tai onkimadot.

Kun isä kertoi nämä yhteiset suunnitelmat ääneen, isän ja pojan katseet kohtasivat ja näin hymyn nousevan molempien kasvoille. Tulkitsin tämän sanattoman viestin, että suunnitelma on molemmille mieluisa. Voisin myös ajatella kertomisen viestittäneen pojalle yhteisten suunnitelmien toteuttamisen olevan isällekin tärkeää, kun isä niistä tässä yhteydessä kertoo.

5.4.2 Toinen isä ja poika -pari

Toisessa perheessä toimintaviikonloppujen onnistuneet kokemukset näkyivät eri tavalla, toiminnallisemmin. Isä ja poika kertoivat kokeilleensa Kiipeilypalatsin kiipeilyseiniä muiden perheenjäsenten kanssa yhdessä. Myös Flowpark-seikkailuhuvipuistoon menemistä yhdessä on suunniteltu. Poika kertoi tutustuneensa IPP-projektin kautta erääseen poikaan ja he ovat tekemisissä jonkin verran edelleenkin. Poika kertoi olleensa tämän kaverin kanssa myös kiipeilemässä ja tämän luona yökylässä.

Isä kertoi, että vanhemmat ovat eronneet ja he asuvat kahdestaan pojan kanssa. Tehtävät pojan ja äidin välillä ovat jääneet melko vähäisiksi. Äiti oli kuitenkin juuri ennen haastattelua ehdottanut pojalle yhteistä viikonloppuretkelyä maastoon. Isä kertoi pojalle mahdollisuudesta, että äidin ja pojan välille voisi syntyä uudenlaista tekemistä tällaisten retkien muodossa. Poika oli tyytyväisenä samaa mieltä. Isän ja pojan yhteinen toive on, että tästä kokemuksesta saattaa syntyä äidin ja pojan yhteinen harrastus.

I2: No ainakin se, jos ihan konkreettinen asia, et sä huomaisit, et kiva olla teltassa tuol yöllä ja kokkailla siel luonnossa ruokaa ja.

P2: Nii-ä.

I2: Ehkä sun oli helpompi vaik siihenki vastata, et "Joo". Jos sä et ois käyny ikinä, ni oisit saattanu olla tiäks, et "No ei mua oikee huvita" tai jotain muuta.

P2: Nii. No varmaan on sillee.

Poika kertoi toimintaviikonloppujen jälkeen innostuneensa teltassa yöpymisestä niin paljon, että telttailu liittyy hänen kesänviettoonsa sillä hetkellä joka päivä. Hän yöpyy teltassa joka yö.

I2:[poika] on tota nyt viettäny koko tän kesäloman oikeastaan meidän takapihalla teltassa kaikki yöt siellä ihan.

P2: Mä olin viime kesänäki.

I2: Enemmän oot ollu tänä kesänä, ku aikasempina kesinä.

P2: Nn-n.

Joskus myönteiset kokemukset eivät tuo arkeen mitään erityisen konkreettista, joka on arjessa helposti huomattavissa, vaan kokemus on enemmänkin hyvää oloa tai myönteisyyttä asioihin ja elämään. Samoin kuin negatiivinen kierre saa aikaan negatiivisia asioita, yhteiset myönteiset kokemukset ruokkivat myönteistä ja hyvää. Isä kertoi tästä kokemuksestaan näin.

I2: Vaikee tietty mitään selkeesti sanoo, että tää nyt johtuu tästä tai tää johtuu tästä, mut kyl mä vahvasti itte uskon, että tällaset kaikki positiiviset kokemukset, missä bondataan taikka tehdään jotain tommosta rohkeutta vaativaa, taikka et siin on jotain miesten välistä haastoo tai kaikkii tällasta. Ni ne on kaikki kuitenkin positiivisia kokemuksia ja kyllä ne tavalla tai toisella jälkeen siel kulkee toki, vaik se ei mitään konkreettista ehkä tuokaan siihen arkeen.

I2: Siis totta kai kaikki hyväthän poikii sitte hyvää. Ja siihen tietty pyritään, et saatais sellanen hyvän kierre, et niin ku rullaamaan ja pyörimään.

I2: Mä olin niinku tosi positiivisestikin yllättyny, mite hyvin meil toimi toi niinku melonta, ku siin kuitenkin tarttee sellasta yhteistä, yhteistä säveltä.

Yhteisistä kokemuksista ja elämyksistä saattaa jäädä elämään haaveita tai suunnitelmia, joita yhdessä myöhemmin toteutetaan. Osa haaveista on helposti toteutettavia eikä niinkään tarvita rahallista panostusta. Silloin on enemmänkin kiinni siitä, että päättää vain löytää yhteisen ajan ja toteuttaa suunnitelmansa.

I2: Ei ollakkaa päästy viel menee, mut katotaa, jos tän kesän tai syksyn aikana mentäis, et. Mentäis ihan vaan kaksistaan kans. Niin ku teltta messiin jonnekin. Sen verran täs on ajatusta ollu kyl. On suunnitelmis... et tommonen kiva paikka ja oma tukikohta sinne ja vähä notskia pystyy ja siis semmosta ihan luonnon helmassa olemista vaan.

P2: Ois ihan mukavaa.

5.5 Yhteenvetoa

Tässä kappaleessa kuvaan yhteenvedonomaaisesti isien ja poikien seikkailullisten kokemusten yleispiirteitä ennen johtopäätösten tekemistä. Isien ja poikien kuvaamien monenlaisten kokemusten sekä oman kokemuksen myötä voin todeta, että seikkailua voi olla erittäin monenlaista ja se, miten kukin seikkailun kokee, on jokaisen seikkailijan omakohtainen kokemus. Seikkailun voidaan sanoa syntyvän mielessä (head), sydämessä (heart) ja kehossa (hands) (Telemäki 1998, 20; Karppinen & Latomaa 2007, 76; Veli-Matti Virtanen 8.12.2016; Pekka Lyytinen 8.12.2016). Seikkailukokemukset ovat usein vaikeasti sanoin selitettäviä kokemuksia ja elämyksiä, eikä niitä aina tarvitse purkaa keskustelemalla. Seikkailut mahdollistavat useimmiten eheyttäviä ja voimia tuovia kokemuksia, joita kannattaa vahvistaa. (Virtanen 2011, 59.)

Isien ja poikien kertomuksista nousi esiin monenlaisia kokemuksia, joita seikkailullisuus toiminnoissa oli mahdollistanut. He olivat kokeneet yhteistä iloa ja tekemisen tuomaa

hyvää oloa yhdessä. Kisailut ja haastamiset olivat olleet merkityksellisiä ja olivat edelleen hyvin mielessä ja niistä kerrottiin innolla. Isille luonnossa oleminen ja siellä liikkuminen tuli tärkeänä asiana esiin ja heidän kertomuksistaan välittyi myönteisenä asiana se, että nyt oli ollut mahdollisuus olla luonnossa, kokea ja jakaa asioita yhdessä oman pojan kanssa. Poikien taitojen huomaaminen haasteellisissa ja rajoja koettelevissa toiminnoissa oli isille merkityksellinen kokemus.

Myös poikien kertomuksista tuli esiin isän kanssa yhteisen tekemisen ja yhdessä olemisen merkityksellisyys. Poikien luottamus itseen ja omaan selviytymiseen oli lisääntynyt IPP-hankkeessa saatujen kokemusten myötä. Toimintaan osallistuminen mahdollisti myös kaverin löytymisen, joka kuuluu kaveripiiriin edelleen. Erittäin suuri mahdollisuus on, että näiden myönteisten kokemusten myötä äidille ja pojalle muodostuu luonnossa liikkumisesta yhteinen harrastus. Lisäksi molemmilla isillä ja pojilla on suunnitelmassa tulevaisuudessa viettää aikaa yhteisillä toiminnallisilla ajanviettotavoilla. Tähän toimintaan voivat liittyä välillä myös muut perheenjäsenet.

Seikkailullinen toiminta IPP-hankkeessa oli mahdollistanut isille ja pojille monia sellaisia tekemisiä, joissa tarvitaan osaavia ohjaajia ja asianmukaista välineistöä, kuten kiipeilyssä ja kalliolta laskeutumisessa rakennetut kiipeily- ja laskeutumispisteet, kiipeilyvaljaat ja -kypärät. Näihin toimintoihin liittyi myös eniten tunnekokemuksia, kuten isän ylpeyttä pojasta ja pojan tekemisistä tai omalta mukavuusalueelta pois tulemisia ja omien rajojen ylittämistä. Myös ohjaajien ammattitaito ja heidän osaamiseensa luottaminen mainittiin seikkailullisiin toimintoihin liittyen ja oli avainasemassa uskaltautumisessa kokeilemaan jotain rohkeutta vaativaa, mitä ei ollut ennen kokenut.

Seikkailupedagogiikkaa voidaan pitää erittäin hyvin toimivana menetelmänä isien ja poikien välisen toiminnan toteuttamisessa. Kun seikkailullinen toiminta rakennetaan yhteisöllisyyttä mahdollistavaksi, ryhmän yhteistyötä tukevaksi ja yksilöllistä osaamista hyödyntäväksi kokonaisuudeksi, joka etenee helpohkojen tehtävien kautta vaativampiin toimintoihin, seikkailu motivoi ja lisää innostusta kokea lisää. Samalla nämä helpommat toiminnot valmistelevat tulevaan, mutta vielä tuntemattomaan, rohkeutta vaativaan toimintaan. (Karppinen 2005, 104.)

Seikkailullisella toiminnalla luodaan osallistujille mahdollisuus elämysten kokemiseen, joiden avulla on mahdollista selviytyä muuttuvissa tilanteissa, kun osallistuja ottaa vastuuta ja päätösvaltaa omasta toiminnastaan. Vaikka seikkailukasvatus on yksilöllistä toimintaa, se samalla mahdollistaa yhteistyötä ja sitä kautta vahvistaa ryhmän yhteishenkeä. Yksilö on vastuussa itsensä lisäksi koko ryhmälle. Seikkailupedagogiikassa

osallistuja joutuu tutusta ja turvallisesta arkisesta tilanteesta uuteen ja tuntemattomaan ympäristöön, jossa hänen tulee selviytyä yllättävästä tilanteesta ratkaisemalla erilaisia ongelmia. Selviytyäkseen tilanteesta hän joutuu ajattelemaan ja toimimaan epätavallisessa tilassa ja voi joutua pohtimaan omia vääristyneitä käsityksiään omista asenteistaan, tiedoistaan ja kyvyistään. (Karppinen 2010, 120.)

Nuorten elämyshakuisuutta voidaan suunnata myönteiseen toimintaan elämyspedagogiikan ja seikkailukasvatuksen avulla. Seikkailullinen toiminta herättää nuoren motivaation ja saa nuoren kiinnostumaan omien sosiaalisten taitojen kehittamisestä. Seikkailulla voi vaikuttaa tehokkaasti nuoren arvostukseen itseään kohtaan ja omiin asenteisiin. (Suomi ym. 2016, 83.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, voidaanko seikkailullisten toimintojen avulla tukea isän ja pojan välistä suhdetta. Tutkimuskysymykseni lisäksi esille nousseita asioita selvitän tässä kappaleessa myös. Tulokset olen asettanut siihen sosiaaliseen ja kulttuuriseen kokonaisuuteen, josta tutkimus rajattiin.

Isien ja poikien kertomusten mukaan heillä oli hankkeeseen osallistumisen aikana paljon erilaisia kokemuksia. Tutkimustuloksista ilmeni, että haastateltavien kokemukset vaikuttivat siihen, miten he ovat jo käyttäneet tai suunnittelevat käyttävänsä kahdestaan tai yhdessä perheenjäsenten kanssa vapaa-aikaa. Kokemukset olivat tuoneet uusia toimintamalleja pojan ja isän arkeen ja sen myötä myös yhteinen aika oli lisääntynyt. Tätä voidaan pitää myönteisenä muutoksena, sillä yhdessä vietetyn ajan tiedetään vaikuttavan myönteisesti nuoren kehitykseen ja isäsuhteeseen, kuten Sinkkonen (2010, 44) on tuonut esiin.

Isät ja pojat kokivat, että on tärkeää olla yhdessä toimimassa. IPP-toimintaan osallistuminen toi isille ja pojille yhteistä aikaa uudessa ympäristössä, mikä loi mahdollisuuden tehdä ja kokea yhdessä erilaisia asioita. Näin myös pojan taidot tulivat eri tavalla esiin ja isän tietoisuuteen. Kiviniemen (2005, 78–80) Pro gradu tutkimuksessa keskeisiä tuloksia olivat juuri ympäröivän luonnon merkitys sekä oivallus lapsen asemaan samaisumisesta. Joskus myös vanhemmat tarvitsevat muutosta olosuhteissa, jotta voivat havaita uusia puolia lapsessaan. Kiviniemen (2005, 86–90) Pro gradu -työn mukaan myös ympäristön vaihdos toi uusia näkökulmia tuttuun asiaan.

Voidaan myös ajatella, että tekemisen ja kokemuksen myötä kunkin omat taidot lisääntyivät, joka mahdollisti nuoren tietoisuuden lisääntymisen omien taitojen suhteen ja samalla isän tietoisuuden lisääntymisen pojan taitojen suhteen. Tämä oli varmasti mahdollistanut pojan henkisen kasvamisen projektin aikana, joka oli vaikuttanut pojan elämää merkittävästi luottamuksen lisääntymisenä häntä kohtaan. Tätä samaa teemaa tukevat myös Marttilan (2013, 26–29) tutkimuksen tulokset, joihin hän viittaa artikkelissaan erilaisten oppijoiden sosiaalisten taitojen ja ryhmätaitojen lisääntymisestä seikkailullisten toimintojen avulla. Myös Linnossuon (2007, 205–206) tekemässä tutkimuskatsauksessa kokemukset näkyivät itsetunnon paranemisena ja itsetuntemuksen ja hallinnan tunteen lisääntymisenä.

Kun perheessä on saatu negatiivinen kierre katkaistua ja myönteinen vaihe nuoren elämässä on meneillään, toiminnallisen tekemisen isän kanssa voidaan katsoa tukevan perheessä tapahtuneen myönteisen vaiheen jatkumista myönteisenä. Erityisesti, kun nuori on toiminnassa yhdessä isän kanssa, on hänelle merkityksellistä ja hänen kasvuun tukevaa, että isä haluaa olla ja tehdä hänen kanssaan asioita yhdessä. Jari Sinkkonen muistutti ”Vanhemmuuden antoisa pesti” -luennollaan nuoren kanssa vietetyn ajan tärkeydestä, nuoren kuuntelemisesta ja hänen asioistaan keskustelusta ja nuoren asioista kiinnostumisen viestittämisestä (25.1.2017). Yhdessä koetut asiat ja kokemukset luovat lisää yhteenkuuluvaisuutta.

Työni kautta olen kokenut, että moni poika hyötyy tekemisestä ja toiminnasta keskustelun tai ”pöytätehtävien” sijaan. Erityisesti, jos hänellä on neuropsykiatrinen oireilua, kuten keskittymisen tai oman toiminnan ohjauksen vaikeutta. Myös tutkimukseni tuloksista voidaan päätellä, että nuori, jolla on neuropsykiatrinen oirehdintaa hyötyy toiminnallisesta lähestymistavasta. Tätä tukevat myös Karppisen (2005, 124) tutkimustulokset sopeutumattomien luokan opetukseen lisättyjen seikkailullisten elementtien vaikutuksista yksilöiden kehitykselle. Kehittymistä tapahtui henkisessä kestävyudessa, omien voimavarojen havaitsemisessa ja itseluottamukseen liittyvissä ominaisuuksissa. Myös Marttila (2016, 166–169) toteaa, että elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta näyttää sopivan erilaisille oppijoille ja se vaikuttaa myönteisesti muun muassa oppimiseen ja yhteistyöhön.

Tämän päivän yhteiskunnassa vaatimukset ovat kasvaneet ja ihmisen jaksamista koetellaan monin eri tavoin. Niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin. Luonnon merkitystä ihmisen hyvinvoinnille on tuotu viime aikoina esille voimakkaasti. Useat viimeisten vuosikymmenten aikana tehdyt tutkimukset osoittavat, että luonnossa oleminen on erityisen hoitavaa ADHD-piirteisille lapsille (Suomi ym. 2016, 20–21). Luonnossa voi olla vähän vapaammin ja rennommin, joka sopii yhtä hyvin aktiiviselle, toimeliaalle nuorelle kuin rauhalliselle, tutkivalle nuorelle toimintaympäristöksi. Tutkimuksessani tuli esiin se kokemus, että luonto hoitaa ihmistä ja se, miten tärkeäksi isät ja pojat kokevat luonnon liittymisen omaan elämään. Luontokokemuksia halutaan jakaa kahdestaan ja myös koko perheen kesken. Jos luonto liittyy isän ja pojan elämään, voi sen ajatella lisäävän kummankin hyvinvointia ja yhdessä koettujen asioiden myötä myös tukevan heidän välistä suhdettaan. Marttilakin (2016, 222) tutkimuksissaan havaitsi luonnon vaikuttavan myönteisesti nuorten hyvinvointiin, opiskeluun, motivaatioon ja itsetuntoon.

Koska neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten on usein vaikeaa saada riittävän merkityksellisiä kokemuksia ja tuntemuksia tuttuja, tavallisia asioita tehdessään, seikkailupedagogiikka mahdollistaa erityisesti toisenlaisen tekemisen ja kokemisen. Erilaisten, suurten tunteiden kokeminen on mahdollista, kun toimitaan äärirajoilla, ylitetään rajoja ja sitä kautta laajennetaan omia kokemuksia ja rajoja. Myös Virtasen (2011, 63) mukaan jokainen kokemus selviytymisestä ja onnistumisesta tuo osallistujalle itseluottamusta uusien tilanteiden kohtaamiseen ja rohkeutta vaativampien haasteiden vastaanottamiseen. Tutkimustuloksista nousi esiin se, miten tärkeää oli saada mahdollisuus kokeilla omia rajoja ja tehdä jotain sellaista, mitä ei tavallisessa arjessa tehdä. Seikkailullinen prosessi voi siis toimia erityisen voimaannuttavana kokemuksena ja antaa itseluottamusta elämässä selviytymiseen. Sen mahdollisti seikkailupedagoginen lähestymistapa ja sisällöllisesti haasteellisemmat toiminnat, kuten pystysuoraan kiipeilypuuhun kiipeäminen, kalliokiipeily ja kalliolta laskeutuminen. Nämä toiminnot mahdollistettiin koulutettujen ohjaajien, turvallisen ja luottamusta herättäneen ohjauksen ja asianmukaisten kiipeilyvarusteiden avulla.

Haluan tässä lopuksi kertoa omasta kokemuksestani, joka tuli esiin toisen pojan kanssa haastattelutilanteessa. Suunnitellessani haastattelutilanteita, koin tärkeäksi käyttää isien ja poikien toiminnallisista viikonlopuista otettuja valokuvia muistamisen tukena. Keskustelun ulkopuolelta nousi esiin juuri tähän teemaan liittyvä havainto. Tämä poika näytti tukeutuvan haastattelun aikana huomattavan paljon valokuviiin. Hänelle näytti syntyvän kuvia katsellessaan muistikuvia ja kuvat näyttivät helpottavan hänen muistelemistaan. Hän saattoi palata johonkin kuvan toimintaan ja tehdä tilanteesta myös tarkentavia kysymyksiä tai havaintoja, vaikka olimme jo siirtyneet seuraavaan asiaan. Hän selkeästi työsti asioita hitaasti ja todella pohtien jokaisen kuvan tilannetta ja muistellen, mitä muuta siihen toimintaviikonloppuun kuului. Haastattelun loppupuolella poika havahtui isän kysymykseen vasta häntä nimellä kutsuttaessa, johon poika vastasi: ”Mää en nyt oikeen kuullu, ku mä olen kattonu noit...mitä kaikkee oon touhunnu.” Tämä toteamus kertoi minulle siitä, että kuvat olivat hänelle erityisen merkityksellisiä ja tärkeitä muistamisen välineenä. Poika otti kuvat mielellään vastaan, kun niitä haastattelun päättyessä hänelle tarjosin.

Oman kokemukseni ja kollegojen kanssa käytyjen keskustelujen kautta olen havainnut, että seikkailullisilla toiminnoilla voidaan tukea ihmisten välisiä suhteita, vaikuttaa perheen dynamiikkaan ja löytää uusia puolia perheenjäsenistä. Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia sitä, voidaanko isän ja pojan välistä suhdetta tukea seikkailullisin menetelmin.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat todeksi sen, että isien ja poikien välistä suhdetta voidaan hyvinkin tukea erilaisin seikkailullisin menetelmin.

Viimeinen tutkimuskysymykseni liittyi siihen, mitä isä ja poika ajattelevat siitä, haluaisivatko he kokemuksiansa perusteella suositella tällaista seikkailullista toimintaa vastaavassa tilanteessa oleville isille ja pojille. Kaikki neljä haastateltavaa kertoivat vähän eri sanoin, että he eivät keksi mitään syytä, miksi tällainen seikkailullinen toiminta ei voisi sopia muillekin isille ja pojille. He suosittelivat ehdottomasti toimintaan mukaan lähtemistä kaikille isille ja pojille.

Eettisyys ja luotettavuus

Sosionomiopiskelijana olen sisäistänyt sosiaaliset arvot ja ammattieettiset periaatteet ja toimin niiden mukaisesti myös opinnäytetyötä tehdessäni (Mäkinen ym. 2011, 18). Molemmilta isä ja poika -pareilta kysyttiin henkilökohtaisesti halukkuudesta osallistua tähän tutkimukseen. Ihmisen itsemääräämisoikeuteen liittyy se, että hän voi itse päättää halukkuudestaan osallistua erilaisiin tutkimuksiin (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Minulla on allekirjoitetut luvat molemmilta isiltä ja pojilta vapaaehtoisesta osallistumisesta tähän tutkimukseen. Haastatteluissa saamiani tietoja käytin vain tutkimukseeni nimettöminä. Lisäksi minua sitoo vaitiolovelvollisuus omaan työhöni liittyen MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutusäätiön kuntoutustyöntekijänä sekä sosionomiopiskelijana.

Tiedonhankinta, tutkimus- ja arviointimenetelmiä olen tarkoin harkinnut ja käytin tutkimuksessani tieteellisesti hyväksytyjä tai tunnettujen tutkijoiden lähteitä. Lisäksi olen huomioinut muiden töitä kunnioittavasti ja antanut toisten työlle sille kuuluvan arvon. Pyrin työssäni huolellisuuteen ja tarkkuuteen tiedon käsittelyssä, säilytyksessä ja tulosten arvioinnissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–27; Vilka 2015, 38–39.)

7 POHDINTAA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, voidaanko isän ja pojan välistä suhdetta tukea seikkailullisin menetelmin. Työ on laadullinen tapaustutkimus, joka toteutettiin puolistrukturoitujen haastattelujen avulla. Johtopäätöksenä tutkimustuloksista voidaan todeta, että seikkailulliset toiminnot tukevat hyvin ja monipuolisesti isän ja pojan välistä suhdetta. Vaikka ongelmat saattavat olla kovinkin erilaiset, toiminnoista saatu hyöty muodostuu omakohtaisten kokemusten kautta ja usein myös ryhmän tuella. Rajaorko (2002) toteaa saman asian pro gradu -työssään vanhempien kokemuksista seikkailullista toiminnoista ja niiden vaikutuksista. Keskeisiksi vaikutuksiksi he kokivat toisiin tutustumisen helpottumisen, itsetuntemuksen ja itsevarmuuden lisääntymisen, perheenjäsenten vuorovaikutuksen lisääntymisen, luokkakavereihin tutustumisen, koulumotivaation lisääntymisen ja yhteishengen lisääntymisen. (emt., 108–112.)

Tämä Isät ja pojat puussa -hankkeessa toteutettu tutkimus oli erittäin mieluinen aihe opinnäytetyölleni, koska työskentelen MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä kuntoutustyöntekijänä ja käytän paljon seikkailullisia menetelmiä perhekuntoutuksessa lasten, nuorten ja vanhempainryhmissä sekä perheryhmissä ja perhekohtaisissa toiminnoissa. Tiesin siis, mistä isät ja pojat puhuivat kertoessaan kokemuksistaan. Minun oli helppoa samaistua heidän kokemuksiinsa. Haasteelliseksi koin haastattelijan roolissa pysymisen, kun kuntoutustyössä keskustelutilanteet ovat dialogisempia ja vastavuoroisempia. Nyt minun oli keskityttävä vain esittämään kysymyksiä, mahdollisesti täydentämään niitä ja kuuntelemaan haastateltavia. Puhuin haastattelutilanteessa itse enemmän kuin ennakkoon ajattelin puhua, erityisesti täydentäviä kysymyksiä tehdesäni, mutta en koe sen vaikuttaneen isien ja poikien kertomuksiin ja sitä kautta tuloksiin.

Laadullinen tutkimus on haasteellinen, koska haastatteluilla saatu tutkimusaineisto saattaa muodostua todella laajaksi. Tutkimuksessani rajausta kahteen isä ja poika -pariin osoittautui sopivaksi. Tällä aineistolla saatiin riittävästi tietoa kokemuksista, jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana. Samantapaisten kokemusten lisäksi esille tuli myös jonkin verran erilaisia kokemuksia. Uskon siihen vaikuttavan osallistujien erilaiset taustat, aiemmat kokemukset ja se, että ihmiset kokevat asioita yksilöllisesti. Kysymysten määrä oli myös riittävä. Koen tämän työn kautta oppineeni laadullisen tutkimuksen tekemistä ja tieteellistä kirjoittamista. Tietoa hankkiessani opin kriittistä suhtautumista

lähdekirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Lähdekirjallisuutta etsin parhaan osaamiseni ja taitojeni mukaan, mutta kirjallisuutta, mielenkiintoisia, aiheeseen sopivia tutkimuksia ja artikkeleita olisi varmasti enemmän tarjolla, jos olisin itse monipuolisemmin kielitaitoinen.

Haastattelututkimuksessa haasteena on saada luottamuksellinen suhde haastattelijan ja haastateltavien välille. Vilkan (2015, 133) mukaan on hyvä muistaa, että laadullinen tutkimus on aina sidoksissa aikaan, paikkaan ja tilanteeseen eli on kontekstuaalinen. Oma käsitykseni on, että haastattelutilanteet olivat luontevia ja haastateltavat kertoivat kokemuksistaan, kuten he ne olivat kokeneet. Olin huolellisesti järjestellyt tilan, tarvittavat välineet ja tarjoilut. Tunnelmaan saattoi vaikuttaa myönteisesti se, että paikka oli heille tuttu, vaikka olikin muuttunut IPP-toiminnan myötä kuluneen vuoden aikana. Seillä oli paljon valokuvia ja muistoja muiden ryhmien toiminnoista, joihin haastateltavat ennen haastattelun aloittamista tutustuivat. Myös tarjoilut saattoivat vaikuttaa jännityksen vähenemiseen ja rentoutumiseen. Vilkan (2015, 133) mukaan haastatteli voi omalla vapautuneella olemuksellaan vaikuttaa haastateltavan olotilaan, motivoitumiseen ja rentoutumiseen. Itse pyrin myös olemaan rento ja välitön sekä ottamaan heidät vastaan juuri sellaisina kuin he olivat. Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista varmistin vielä heidän halukkuutensa haastatteluun, ja kerroin, mihin haastattelun tuottamaa aineistoa käytän ja pääpiirteet haastattelun kulusta, jotta heidän oli helpompi orientoitua tilanteessa. Erityisnuoret ovat sydäntäni lähellä, sillä olen työskennellyt kuntoutustyössä nuorten sekä heidän vanhempiensa kanssa pitkään, joten kohtaaminen heidän kanssaan oli minulle luontevaa.

Aikataulutus oli minulle haasteellista ja työskentely kovin yksin puurtamista, mutta toisaalta etuna oli se, että sain itse työskennellä oman aikatauluni mukaan, eikä tarvinnut löytää yhteistä aikaa parin kanssa. Minulle luottamuksellisuus on tärkeä asia. Pidin huolen siitä, että haastateltavien anonymiteetti pysyi salassa koko työn alusta loppuun asti. Siksi myös päädyin siihen, että en käytä haastattelutilanteissa käyttämiäni valokuvia tässä työssä, vaikka ne olisivatkin täydentäneet isien ja poikien kertomia kokemuksia ja elävöittäneet työni ulkoasua.

He, jotka toimivat neuropsykiatrisesti oirehtivien lasten ja nuorten kanssa, tietävät, että toiminnallisilla menetelmillä voidaan vaikuttaa heidän elämäänsä ja saada aikaan kokemuksia, jotka tuovat myönteisiä muutoksia. Pidän tätä tutkimusta merkittävänä erityisesti siksi, että aiempaa tutkimusta isän ja pojan välisen suhteen tukemisesta seikkailullisin menetelmin ei ole tiedossani. Toivon, että tämä työ herättää mielenkiintoa asian tutkimiseen syvemmin ja perusteellisemmin ja ehkä vähän eri näkökulmista. Mielestäni

isän ja pojan välinen suhde on monimuotoisuudessaan mielenkiintoinen tutkimusaihe ja tähän päivään sopiva. Jatkotutkimusaiheena voisi olla seurantatutkimus, miten seikkailulliset toiminnot ovat vaikuttaneet isän ja pojan elämään vuoden tai viiden vuoden jälkeen, kun he ovat osallistuneet vastaavaan toimintaan. Näkevätkö he sen merkityksellisenä vielä vuosien jälkeenkin.

Tämä tutkimus vahvistaa samaa kuin kahden vuoden IPP-toiminnan päätteeksi tehty yhteenveto osoitti. Yhteenveto koottiin kaikkien isä ja poika -parien loppuhaastatteluiden neustasta. Loppuhaastattelu tehtiin viimeisen intervention päättyessä. Yhteenvedossa nousi selkeimmin esille kuusi teemaa. IPP-toimintaan osallistuminen oli vaikuttanut myönteisesti isän ja pojan väliseen vuorovaikutukseen, pojan itsesääntelyyn ja toimintaan sosiaalisissa tilanteissa sekä tuonut uusia ja voimakkaita kokemuksia ja vertaistukea. Lisäksi esille nousi luonnossa oleminen ja isyys. (Satu Kananen 8.12.2016.) Oma tutkimukseni osoitti sen, että IPP-toimintaan osallistuminen ja sen tuomat kokemukset vaikuttivat edelleen isän ja pojan elämässä, vaikka aikaa oli kulunut noin 8 kuukautta. Näiden tulosten myötä voidaan todeta, että seikkailulliset interventiot tuovat myönteisiä muutoksia neuropsykiatrisesti oirehtivien poikien elämään. Kuitenkin vastaavanlaisen toimintamallin kehittäminen tuottavaksi ja isille ja pojille tai perheille saatavissa olevaksi palveluksi, on haasteellinen kustannusten vuoksi. Tämä on kuitenkin kehittämisen arvoinen aihe, sillä tarvetta vastaavanlaiselle tukimuodolle on olemassa.

Pidän tätä tutkimusta merkittävänä, koska se tuo esiin seikkailullisten menetelmien hyödyllisyyttä monipuolisesti. Vaikka isien ja poikien kokemuksissa oli eroavaisuuksia, toiminnalla saatiin kuitenkin paljon myönteistä muutosta aikaan, joka vaikuttaa heidän ja koko perheen elämään edelleen.

Tämä opinnäytetyön tekemisen kautta olen saanut kokemusta erityisesti reflektiivisestä ja tutkivasta työotteesta ja käytäntöpainotteisesta tutkimustyön osaamisesta. Lisäksi koen saaneeni uuden näkökulman, yhteisöllisen ja osallisuutta lisäävän työn merkityksellisyydestä käytännössä, kun isät ja pojat kertoivat kokemuksistaan. Vaikka koin tekemisen aikana haasteita ja välillä oli vaikeaa päästä työskentelyssä eteenpäin, koen, että tämän opinnäytetyön tekeminen oli mielekäs, opettavainen ja antoisa kokemus, josta voin ammentaa omaan työhöni seikkailuttavana kuntoutustyöntekijänä sekä sosionomina myös tulevaisuudessa.

Valmis opinnäytetyö julkaistaan ja se on vapaasti luettavissa opinnäytetöiden Theseus-tietokannassa. Toimeksiantajalla ja tekijällä on painetut kappaleet opinnäytetyöstä. Haastattelun yhteydessä käyttämäni valokuvat on otettu toimintaviikonlopuista, joihin isä ja poika ovat osallistuneet. Niitä on voitu julkaista Isät ja pojat puussa -projektin facebook-sivuilla nimettömänä toimintaviikonloppujen yhteydessä, jos kuvissa näkyvät henkilöt ovat siihen suostumuksensa antaneet.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi ja mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

ADHD-liitto 2016. Viitattu 1.12.2016 <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-perustietoa>.

Ahola, T. & Furman, B. 2015. Reteaming-valmennus. Yksilöiden ja yhteisöjen ratkaisukeskeinen kehittämismenetelmä. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti Oy.

Barthes, R. 1985. Camera Lucida. Reflections on Photography. Viitattu 6.1.2017 https://monoskop.org/images/c/c5/Barthes_Roland_Camera_Lucida_Reflections_on_Photography.pdf.

Berg, I. K. 1991. Perhekeskeisen työn opas. Käytännön vihjeitä lastensuojeluun. HKI: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

de Shazer, S., Dolan, Y., Korman, H., Trepper, T., McCollum, E. & Berg, I. K. 2007. More Than Miracles. The State of the Art of Solution-Focused Brief Therapy. New York; The Haworth Press, Inc.

Dewey, J. 1951. Experience and education. New York: Macmillan.

Duodecim 2016. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim ry. ADHD Käypä hoito. Viitattu 18.5.2016 www.kaypahoito.fi > Suositukset > ADHD.

Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 13, 41.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Jyväskylä: Kirjayhtymä Oy.

Hytönen, J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit 2007.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karppinen, S. J. A. 2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa. Etnografinen toimintatutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Viitattu 24.1.2017 <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514277554.pdf>.

Karppinen, S. J. A. 2010. Teoksessa Latomaa, T. & Karppinen, S. J. A. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 120.

Karppinen, S. J. A. & Latomaa, T. (toim.) 2007. Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 13, 76.

Karppinen, S. J. A. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III - Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Katajainen, A., Lipponen, K. & Litovaara, A. 2003. Voimavarat käyttöön. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Kinnunen, S. 2014. Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä. Uudistettu painos. Lohja: Karas-Sana Oy.

- Kivelä, V. & Lempinen, J. 2009. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 1. painos. Turku: KOTA - Lasten ja nuorten hyvinvointi ry. Julkaistu myös verkossa 2010. 2. painos. http://www.kota.fi/tiedostot/KOTA_AHM_book_press_toinen_painos.pdf.
- Kiviniemi, A. 2005. Oivallusten jäljillä – Seikkailu osana voimavarasuuntautunutta kuntoutustyötä. Pro Gradu-tutkielma. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampereen yliopisto.
- Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 19–20.
- Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere Yliopistopaino Oy.
- Kurki, L. 2008. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 12.
- Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Laine, T. 2010. Miten kokemuksia voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 31.
- Lastensuojelun Keskusliitto 2016. Emma & Elias Avustusohjelma. Ohjelman tavoitteet. Viitattu 22.10.2016 www.emmaelias.fi > Emma & Elias > ohjelman tavoitteet.
- Linnossuo, O. 2007. Seikkailukokemusten vaikuttavuuden tutkimus. Teoksessa Karppinen, S. J. A. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 205–206.
- Löfblom, K. 2013. Nuorten kokemien elämysten yksilölliset ja yhteisölliset merkitykset. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalitieteiden laitos. Turun yliopisto.
- Malmivirta, H. 2011. Taide siltana sosionomiksi (AMK) kasvamiselle. Toimintatutkimus taide- ja ilmaisuaineiden kehittämisestä postmodernin taidekasvatuksen suuntaan Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa vuosina 2001–2004. Väitöskirja. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.
- Marttila, M. 2013. "Finnish Education and Outdoor Life". Julkaisussa Pathways. The Ontario Journal of Outdoor Education 25:3, s. 26–29.
- Marttila, M. 2016. Elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta opetussuunnitelman toteutuksessa. Etnografinen tutkimus. Väitöskirja. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.
- Mellenius, N. & Nuotio, J. 2013. Nuori kuntoutujana. Viitattu 9.6.2016 http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutusmuodot/kuntoutus_eri_ikaryhmissa/nuorten_kuntoutus/.
- MLL 2016a. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutusäätiö. Isät ja pojat puussa – seikkailutoimintaa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille. Viitattu 21.5.2016 www.lastenkuntoutus.net > kehittämistoiminta > Isät ja pojat puussa > seikkailutoiminta
- MLL 2016b. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutusäätiö. Palvelut perheille. Viitattu 18.5.2016 <http://www.lastenkuntoutus.net> > Palvelut perheille.
- Myllärniemi, J. 2010. Mieheksi ilman isää. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa/Kirjapaja.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. 1.-2. painos, 2011. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Paalasmaa, J. 2016. Maailman parhaat kasvatusajatukset: TOP 10. Helsinki: Into Kustannus.

- Rajaorko, K. 2002. "Oli pakko tehdä, kun ei pakotettu" - Seikkailu kasvatuksen ja kuntoutuksen välineenä. Pro Gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Turun yliopisto.
- Ratkes ry 2016. Ratkes pähkinänkuoressa. Viitattu 3.6.2016 <http://www.ratkes.fi>. -> Ratkes pähkinänkuoressa.
- RAY 2016a. Tietoa meistä. Viitattu 22.10.2016 <https://www2.ray.fi/fi/ray/tietoa-meist%C3%A4>.
- RAY 2016b. Emma & Elias. Viitattu 22.10.2016 <https://www2.ray.fi/fi/avustukset/avustusohjelmat/emma-elias>.
- Savolainen, M. 2016. Voimauttava valokuva. Viitattu 4.5.2016 <http://www.voimauttavavalokuva.net/terapeuttisuus.htm>.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria. Tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Viitattu 13.6.2016 <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>.
- Sinkkonen, J. 2005. Elämäni poikana. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2014. Viitattu 9.10.2016 http://www.duodecim-lehti.fi/web/guest/haku?p_auth=Ss8oSRCJ&p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo94437&Article_WAR_DL6_Articleportlet_p_from-page=haku&Article_WAR_DL6_Articleportlet_hakusana=Sinkkonen%2C%20Jari
- Suomi, A., Juusola, M. & Anundi, E. 2016. Vihreä hoiva ja voima. Helsinki: Terapia- ja valmennuskeskus Helsingin Majakka.
- Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 13–14.
- THL 2016. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Ratkaisukeskeinen työskentely. Viitattu 18.5.2016 www.thl.fi. -> julkaisut -> sähköiset käsikirjat -> lastensuojelun käsikirja -> työmenetelmät ja -välineet -> /työmenetelmät -> ratkaisukeskeinen työskentely.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11., uudistettu painos. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virta, M. & Salakari, A. 2012. ADHD-aikuisen selviytymisopas : tutkittua tietoa ja käytännön vinkkejä. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, V-M. 2011. Korkeita vuoria ja suuria kokemuksia. Seikkailutoimintaa perhe- ja ryhmäkuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö.
- Väestöliitto 2016. Murrosiän kasvu ja kehitys. Viitattu 31.5.2016 <https://vaestoliitto-fi>. -> nuoret -> murrosikä -> murrosiän kasvu ja kehitys.
- Väyrynen, K. 2010. Elämäksestä elämysyhteiskuntaan -käsitet historiaa ja kritiikin lähtökohtia. Teoksessa Lomaa, T. & Karppinen, S. J. A. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.